

Συλλογή της Νομολογίας

ΠΡΟΤΑΣΕΙΣ ΤΟΥ ΓΕΝΙΚΟΥ ΕΙΣΑΓΓΕΛΕΑ

GERARD HOGAN

της 6ης Οκτωβρίου 2021¹

Υπόθεση C-349/20

NB,

AB

κατά

Secretary of State for the Home Department,

παρισταμένης της:

United Nations High Commissioner for Refugees (UK)

{αίτηση του First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [πρωτοδικείου διοικητικών διαφορών (τμήμα μεταναστεύσεως και ασύλου), Ηνωμένο Βασίλειο]
για την έκδοση προδικαστικής αποφάσεως}

«Προδικαστική παραπομπή – Ελάχιστες απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας – Οδηγία 2004/83/EK – Άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', πρώτη περίοδο – Αποκλεισμός από το καθεστώς του πρόσφυγα – Ανιθαγενής παλαιστινιακής καταγωγής, εγγεγραμμένος στην Υπηρεσία Αρωγής και Έργων των Ηνωμένων Εθνών για τους Παλαιστίνιους Πρόσφυγες στην Εγγύς Ανατολή (UNRWA) – Άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 – Προϋποθέσεις του δικαιώματος αυτοδίκαιης υπαγωγής στα ευεργετήματα της οδηγίας 2004/83 – Παύση της προστασίας ή συνδρομής από την UNRWA – Αξιολόγηση, σε εξατομικευμένη βάση, όλων των συναφών στοιχείων – Αξιολόγηση περιλαμβάνουσα εκτίμηση ex nunc – Άρθρο 4 – Μη αναγκαία προϋπόθεση η εκ προθέσεως πρόκληση βλάβης ή αποστέρηση της συνδρομής εκ μέρους της UNRWA ή εκ μέρους του κράτους εντός του οποίου αυτή δραστηριοποιείται – Προστασία ή συνδρομή από φορείς της κοινωνίας των πολιτών οι οποίοι ενεργούν υπό την αιγίδα της UNRWA ή του κράτους εντός του οποίου αυτή δραστηριοποιείται»

I. Εισαγωγή

1. Η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αφορά την ερμηνεία των άρθρων 11 και 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/83/EK του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους².

¹ Γλώσσα του πρωτοτύπου: η αγγλική.

² ΕΕ 2004, L 304, σ. 12.

2. Η αίτηση αυτή υποβλήθηκε στο πλαίσιο ένδικης διαφοράς μεταξύ, αφενός, των NB και AB, μητέρας και ανήλικου υιού της, και, αφετέρου, του Secretary of State for the Home Department (Υπουργού Εσωτερικών, Ηνωμένο Βασίλειο, στο εξής: Secretary of State). Η NB και ο AB είναι ανιθαγενείς παλαιστινιακής καταγωγής, οι οποίοι διέμεναν προηγουμένως στον Λίβανο και είναι εγγεγραμμένοι ως πρόσφυγες στην United Nations Relief and Works Agency for Palestine Refugees in the Near East (Υπηρεσία Αρωγής και Έργων των Ηνωμένων Εθνών για τους Παλαιστίνιους Πρόσφυγες στην Εγγύς Ανατολή, στο εξής: UNRWA). Επισημαίνεται ότι, σαν να μην έφταναν οι κακουχίες που επιφύλασσε η ζωή στην οικογένεια αυτή, ο AB πάσχει από βαριά αναπηρία λόγω της οποίας παρουσιάζει ιδιαιτέρως σύνθετες ανάγκες σε ιατρικό και κοινωνικό επίπεδο.

3. Η κύρια δίκη αφορά προσφυγή κατά αποφάσεως του Secretary of State με την οποία ο τελευταίος απέρριψε τις αιτήσεις των NB και AB για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα ή ανθρωπιστικής προστασίας. Δεδομένου ότι η NB και ο AB είναι ανιθαγενείς παλαιστινιακής καταγωγής εγγεγραμμένοι στην UNRWA, δικαιούνται να τύχουν προστασίας από τον εν λόγω οργανισμό καθώς και της συνδρομής του τελευταίου και, ως εκ τούτου, σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2004/83, αποκλείονται, κατ' αρχήν, από την υπαγωγή στο καθεστώς του πρόσφυγα σύμφωνα με τους όρους της εν λόγω οδηγίας, εκτός εάν η ως άνω προστασία ή συνδρομή έχει παύσει, σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της ίδιας οδηγίας.

4. Κατά συνέπεια, η υπόθεση που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου αφορά, μεταξύ άλλων, το ζήτημα κατά πόσον υπήρξε πράγματι παύση της προστασίας ή συνδρομής εκ μέρους της UNRWA ως προς τον AB κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83. Εφόσον διαπιστωθεί ότι η ως άνω προστασία ή συνδρομή έχει παύσει, ο AB θα δικαιούται αυτοδικαίως τα ευεργετήματα της οδηγίας 2004/83 εκ της ιδιότητάς του ως ανιθαγενούς Παλαιστίνιου πρόσφυγα, δίχως να οφείλει οπωσδήποτε να αποδείξει, παραδείγματος χάριν, τη συνδρομή βάσιμου φόβου διώξεως κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', της εν λόγω οδηγίας³.

5. Προτού, ωστόσο, προχωρήσω στην εξέταση των υποβληθέντων ερωτημάτων, πρέπει να υπομνησθεί προηγουμένως το κρίσιμο νομικό πλαίσιο.

³ Απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2021, Bundesrepublik Deutschland (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψη 51 και εκεί μνημονευόμενη νομολογία). Με τη σκέψη 81 της αποφάσεως της 19ης Δεκεμβρίου 2012, Abed El Karem El Kott κ.λπ. (C-364/11, EU:C:2012:826), το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 έχει την έννοια ότι, εφόσον οι αρμόδιες αρχές του υπεύθυνου κράτους μέλους για την εξέταση της αιτήσεως παροχής ασύλου διαπιστώνουν ότι πληρούται η προϋπόθεση σχετικά με την παύση της προστασίας ή συνδρομής [της] UNRWA ως προς τον αιτούντα, το γεγονός ότι δικαιούται αυτοδικαίως «τα ευεργετήματα της [ως άνω] οδηγίας» συνεπάγεται την αναγνώριση εκ μέρους του κράτους μέλους αυτού της ιδιότητας του πρόσφυγα κατά την έννοια του άρθρου 2, στοιχείο γ', της εν λόγω οδηγίας και την αυτόματη χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα στον ως άνω αιτούντα, υπό την προϋπόθεση, όμως, ότι αυτός δεν εμπίπτει στις παραγράφους 1, στοιχείο β', ή 2 και 3, του ως άνω άρθρου 12. Στη σκέψη 101 της αποφάσεως της 25ης Ιουλίου 2018, Alheto (C-585/16, EU:C:2018:584), το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 έχει άμεσο αποτέλεσμα. Επομένως, λαμβανομένης υπόψη της ιδιαίτερης καταστάσεώς τους, οι Παλαιστίνιοι πρόσφυγες τυγχάνουν ειδικής και *sui generis* μεταχειρίσεως δυνάμει του άρθρου 1, Δ, της Συμβάσεως της Γενεύης (βλ. την πλήρη παράθεση της εν λόγω συμβάσεως στο σημείο 6 των παρουσών προτάσεων) και του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/83. Απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, Abed El Karem El Kott κ.λπ. (C-364/11, EU:C:2012:826, σκέψη 80).

II. Νομικό πλαίσιο

A. Διεθνές δίκαιο

1. Η Σύμβαση περί του καθεστώτος των προσφύγων

6. Η Σύμβαση περί του καθεστώτος των προσφύγων, η οποία υπεγράφη στη Γενεύη στις 28 Ιουλίου 1951 [*Recueil des traités des Nations unies*, τόμος 189, σ. 150, αριθ. 2545 (1954)], τέθηκε σε ισχύ στις 22 Απριλίου 1954. Συμπληρώθηκε και τροποποιήθηκε με το Πρωτόκολλο περί του καθεστώτος των προσφύγων, το οποίο συνήφθη στη Νέα Υόρκη στις 31 Ιανουαρίου 1967 και τέθηκε σε ισχύ στις 4 Οκτωβρίου 1967 (στο εξής: Σύμβαση της Γενεύης).

7. Το άρθρο 1, Δ, της Συμβάσεως της Γενεύης, το οποίο θεσπίζει εξαιρετικό νομικό καθεστώς για ορισμένες κατηγορίες προσώπων, ορίζει τα εξής:

«Η Σύμβασις αὕτη δεν εφαρμόζεται ἐπὶ προσώπων ἀτινα ἀπολαύουν σήμερον προστασίας ἢ συνδρομῆς παρεχομένης οὐχὶ ὑπὸ τοῦ Ὑπάτου Ἀρμοστοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν διὰ τοὺς πρόσφυγας [στο ἐξῆς: Ὑπατὴ Ἀρμοστεία] ἀλλὰ ἐκ μέρους ἐτέρου ὀργάνου ἢ Ὄργανισμοῦ τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν.

Ὅταν ἡ ὡς ἄνω προστασία ἢ συνδρομὴ παύσῃ παρεχομένη δι' οἰανδήποτε αἰτίαν χωρὶς συγχρόνως νὰ ἔχῃ οριστικῶς ρυθμισθῇ ἡ τύχη τῶν προσώπων τούτων, συμφώνως πρὸς τὰς ὑπὸ τῆς Γενικῆς Συνελεύσεως τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν ληφθείσας σχετικὰς αποφάσεις, τὰ πρόσωπα ταῦτα θὰ ἀπολαύουν αὐτομάτως τῶν ἐκ τῆς Συμβάσεως ταύτης ἀπορρεόντων ευεργετημάτων.»

2. Η Υπηρεσία Αρωγῆς και ἔργων τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν γιὰ τοὺς Παλαιστίνιους πρόσφυγες στὴν Ἑγγὺς Ανατολή

8. Η UNRWA συστάθηκε δυνάμει τοῦ ψηφίσματος 302 (IV) τῆς Γενικῆς Συνέλευσης τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν τῆς 8ης Δεκεμβρίου 1949, γιὰ τὴν παροχὴ ἀρωγῆς σὲ Παλαιστίνιους πρόσφυγες. Αποστολὴ τῆς εἶναι νὰ μεριμνᾷ γιὰ τὴν καλὴ διαβίωση καὶ τὴν ἀνθρώπινη ἀνάπτυξη τῶν Παλαιστίνιων προσφύγων. Στὴ ζώνη ἐπιχειρήσεων τῆς UNRWA περιλαμβάνονται ὁ Λίβανος, ἡ Συρία, ἡ Ἰορδανία, ἡ Δυτικὴ Ὀχθὴ (συμπεριλαμβανομένης τῆς ἀνατολικῆς Ἱερουσαλὴμ) καὶ ἡ Λωρίδα τῆς Γάζας. Με τὸ ψήφισμα A/RES/74/83 τῆς Γενικῆς Συνέλευσης τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν, τῆς 13ης Δεκεμβρίου 2019, ἡ θητεία τῆς UNRWA παρατάθηκε ἕως τὶς 30 Ἰουνίου 2023.

9. Ἐπὶ τοῦ παρόντος, ἡ UNRWA ἀποτελεῖ τὸ μοναδικὸ ὄργανο ἢ ὀργανισμό τῶν Ἠνωμένων Ἐθνῶν (πέραν τῆς Ὑπατῆς Ἀρμοστείας) ποὺ μνημονεύεται στὸ ἀρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχεῖο α', πρώτη περίοδος, τῆς οδηγίας 2004/83 καὶ στὸ ἀρθρο 1, Δ, πρώτο ἐδάφιο, τῆς Συμβάσεως τῆς Γενεύης.

B. Δίκαιο τῆς Ἑνώσεως – Ἡ οδηγία 2004/83

10. Κατὰ τὴν αιτιολογικὴ σκέψη 3 τῆς οδηγίας 2004/83, ἡ Σύμβαση τῆς Γενεύης ἀποτελεῖ τὸν ἀκρογωνιαίό λίθο τοῦ διεθνούς νομικοῦ καθεστώτος γιὰ τὴν προστασία τῶν προσφύγων.

11. Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη 10 της οδηγίας 2004/83, σε συνδυασμό με το άρθρο 6, παράγραφος 1, ΣΕΕ, η εν λόγω οδηγία σέβεται τα θεμελιώδη δικαιώματα και ελευθερίες και συνάδει με τις αρχές που αναγνωρίζονται, ιδίως, στον Χάρτη των Θεμελιωδών Δικαιωμάτων της Ευρωπαϊκής Ένωσης (στο εξής: Χάρτης). Ειδικότερα, η ως άνω οδηγία σκοπεί να διασφαλίσει, βάσει των άρθρων 1 και 18 του Χάρτη, τον πλήρη σεβασμό της ανθρωπίνης αξιοπρέπειας και του δικαιώματος ασύλου των αιτούντων άσυλο.

12. Οι αιτιολογικές σκέψεις 16 και 17 της οδηγίας 2004/83 έχουν ως εξής:

«(16) Είναι σκόπιμη η θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για τον ορισμό και το περιεχόμενο του καθεστώτος πρόσφυγα, ούτως ώστε οι αρμόδιοι εθνικοί φορείς των κρατών μελών να καθοδηγούνται κατά την εφαρμογή της σύμβασης της Γενεύης.

(17) Είναι αναγκαίο να θεσπισθούν κοινά κριτήρια για την αναγνώριση των αιτούντων άσυλο ως προσφύγων κατά την έννοια του άρθρου 1 της σύμβασης της Γενεύης.»

13. Στην αιτιολογική σκέψη 38 της οδηγίας 2004/83 αναφέρεται ότι, «[σ]ύμφωνα με το άρθρο 3 του πρωτοκόλλου για τη θέση του Ηνωμένου Βασιλείου και της Ιρλανδίας, το οποίο είναι προσαρτημένο στη συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση και στη συνθήκη για την ίδρυση της Ευρωπαϊκής Κοινότητας, το Ηνωμένο Βασίλειο γνωστοποίησε, με την από 28 Ιανουαρίου 2002 επιστολή του, την επιθυμία του να συμμετάσχει στη θέσπιση και την εφαρμογή της παρούσας οδηγίας».

14. Το άρθρο 11 της οδηγίας 2004/83, το οποίο περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο III της εν λόγω οδηγίας, τιτλοφορείται «Παύση» και ορίζει τα εξής:

«1. Ο υπήκοος τρίτης χώρας ή ο ανιθαγενής παύει να είναι πρόσφυγας εάν:

[...]

στ) στην περίπτωση των ανιθαγενών, εάν αποκτήσει τη δυνατότητα να επιστρέψει στη χώρα της πρώην συνήθους διαμονής του διότι έχουν παύσει να υφίστανται οι συνθήκες που οδήγησαν στην αναγνώρισή του ως πρόσφυγα.

[...]»

15. Το άρθρο 12 της οδηγίας 2004/83, το οποίο περιλαμβάνεται επίσης στο κεφάλαιο III και τιτλοφορείται «Αποκλεισμός από το καθεστώς πρόσφυγα», ορίζει στην παράγραφο 1, στοιχείο α' –διάταξη περιλαμβάνουσα δύο περιόδους, οι οποίες αντιστοιχούν στα δύο εδάφια του άρθρου 1, Δ, της Συμβάσεως της Γενεύης–, τα εξής:

«1. Υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής αποκλείεται από το καθεστώς πρόσφυγα εφόσον:

α) εμπίπτει στο πεδίο του άρθρου 1Δ, της σύμβασης της Γενεύης, το οποίο αφορά την παροχή προστασίας ή συνδρομής από όργανα ή οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών, εκτός της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες. Σε περίπτωση που η εν λόγω προστασία ή συνδρομή έχει παύσει για οποιοδήποτε λόγο, χωρίς να έχει διευθετηθεί οριστικά η κατάσταση των προσώπων αυτών σύμφωνα με τα οικεία ψηφίσματα της γενικής συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών, τα πρόσωπα αυτά θα δικαιούνται αυτοδικαίως τα ευεργετήματα της παρούσας οδηγίας».

16. Το άρθρο 13 της οδηγίας 2004/83, το οποίο περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο IV αυτής, φέρει τον τίτλο «Χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα» και ορίζει τα εξής:

«Τα κράτη μέλη χορηγούν το καθεστώς πρόσφυγα σε υπηκόους τρίτων χωρών ή σε ανιθαγενείς που πληρούν τις οικείες προϋποθέσεις σύμφωνα με τα κεφάλαια II και III.»

17. Η οδηγία 2004/83 καταργήθηκε, από τις 21 Δεκεμβρίου 2013, με την οδηγία 2011/95/ΕΕ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου, της 13ης Δεκεμβρίου 2011, σχετικά με τις απαιτήσεις για την αναγνώριση των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως δικαιούχων διεθνούς προστασίας, για ένα ενιαίο καθεστώς για τους πρόσφυγες ή για τα άτομα που δικαιούνται επικουρική προστασία και για το περιεχόμενο της παρεχόμενης προστασίας⁴. Ωστόσο, σύμφωνα με την αιτιολογική σκέψη 50 της τελευταίας ως άνω οδηγίας, το Ηνωμένο Βασίλειο της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας δεν συμμετείχε στη θέσπιση της εν λόγω οδηγίας και δεν δεσμεύεται από αυτήν ούτε υπόκειται στην εφαρμογή της.

18. Εντούτοις, η οδηγία 2004/83 εξακολουθούσε να εφαρμόζεται στο Ηνωμένο Βασίλειο παρά το γεγονός ότι είχε καταργηθεί και αντικατασταθεί από την οδηγία 2011/95.

Γ. Εθνικό δίκαιο

19. Οι κύριες διατάξεις του δικαίου του Ηνωμένου Βασιλείου περί μεταφοράς της οδηγίας 2004/83 στην εσωτερική έννομη τάξη περιλαμβάνονται στην The Refugee or Person in Need of International Protection (Qualification) Regulations 2006 (κανονιστική απόφαση του 2006 για την αναγνώριση προσφύγων ή προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας, στο εξής: κανονιστική απόφαση του 2006)⁵ και στους Immigration Rules (κανόνες για τη μετανάστευση)⁶.

20. Κατά το άρθρο 2 της κανονιστικής αποφάσεως του 2006, νοείται ως «πρόσφυγας» πρόσωπο που εμπίπτει στο άρθρο 1Α της Συμβάσεως της Γενεύης και ως προς το οποίο δεν εφαρμόζεται το άρθρο 7 της ίδιας κανονιστικής αποφάσεως. Το εν λόγω άρθρο 7, παράγραφος 1, ορίζει ότι «δεν θεωρείται πρόσφυγας πρόσωπο το οποίο εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1Δ, 1Ε ή 1ΣΤ της Συμβάσεως της Γενεύης».

21. Το άρθρο 339ΑΑ των Immigration Rules (κανόνων για τη μετανάστευση) φέρει τον τίτλο «Αποκλεισμός από τη Σύμβαση για τους πρόσφυγες». Η εν λόγω διάταξη ορίζει ότι:

«Το παρόν άρθρο εφαρμόζεται όταν ο Secretary of State θεωρεί ότι το πρόσωπο αποκλείεται ή θα έπρεπε να έχει αποκλειστεί από το καθεστώς πρόσφυγα σύμφωνα με το άρθρο 7 της κανονιστικής αποφάσεως του 2006 για την αναγνώριση προσφύγων ή προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας.

[...]»

⁴ ΕΕ 2011, L 337, σ. 9.

⁵ UK Statutory Instrument 2006/2525 (κανονιστική απόφαση 2006/2525 του Ηνωμένου Βασιλείου).

⁶ HC 395 (όπως έχει τροποποιηθεί).

III. Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

22. Η NB, ο σύζυγός της και τέσσερα από τα τέκνα της (μεταξύ των οποίων ο υιός της AB) έφθασαν στο Ηνωμένο Βασίλειο στις 11 Οκτωβρίου 2015. Εν συνεχεία, γεννήθηκε στο Ηνωμένο Βασίλειο το πέμπτο τέκνο τους, Η. Όλα τα παραπάνω πρόσωπα, πλην του νεότερου τέκνου Η, είναι Παλαιστίνιοι πρόσφυγες εγγεγραμμένοι στην UNRWA. Ζούσαν στον καταυλισμό προσφύγων Al Bass που βρίσκεται στην πόλη Sour στον νότιο Λίβανο, μέχρι την αναχώρησή τους από τον Λίβανο το 2015.

23. Όπως ήδη επισήμανα, ο AB είναι τέκνο πάσχον από αναπηρία, με σοβαρές και σύνθετες ανάγκες. Πάσχει από υδροκέφαλο, εγκεφαλική παράλυση που επηρεάζει τον κορμό, τα πόδια και τον αριστερό του βραχίονα –γεγονός που σημαίνει ότι δεν είναι σε θέση να περπατά–, σκολίωση, σοβαρές μαθησιακές δυσκολίες, οπτική ατροφία και νυσταγμό σε αμφότερους τους οφθαλμούς (είναι εγγεγραμμένος ως άτομο με προβλήματα όρασης), διαλείπουσες κρίσεις (η αντιμετώπιση των οποίων απαιτεί τη χορήγηση επείγουσας φαρμακευτικής αγωγής) καθώς και ακράτεια ούρων και κοπράνων.

24. Η NB και ο AB υπέβαλαν αίτηση για τη χορήγηση ασύλου στο Ηνωμένο Βασίλειο το 2019. Με απόφαση της 3ης Σεπτεμβρίου 2019, ο Secretary of State απέρριψε την ως άνω αίτηση. Η NB και ο AB προσέφυγαν κατά της εν λόγω αποφάσεως ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου. Κατά το αιτούν δικαστήριο, δεν αμφισβητείται ότι η έκβαση της προσφυγής τους εξαρτάται κατά κύριο λόγο από την κατάσταση του AB και από το κατά πόσον «μπορεί να αποδειχθεί ότι ο λόγος παύσεως της προστασίας ή συνδρομής της UNRWA βασίστηκε σε λόγους ανεξάρτητους από τη βούλησή του». Εφόσον τούτο αποδειχθεί, η NB και ο AB θα μπορούν να επωφεληθούν από τις περί υπαγωγής («αυτοδικαίως» ή «ipso facto») διατάξεις του άρθρου 1, Δ, δεύτερο εδάφιο, της Συμβάσεως της Γενεύης καθώς και του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83.

25. Πρέπει να υπομνησθεί ότι, στο πλαίσιο προδικαστικής παραπομπής, στο εθνικό δικαστήριο απόκειται να διαπιστώσει τα πραγματικά περιστατικά. Εντούτοις, το αιτούν δικαστήριο επισήμανε ότι δεν έχει προβεί σε οριστική διαπίστωση όσον αφορά πολλά κρίσιμα πραγματικά στοιχεία, στην υπόθεση της οποίας έχει επιληφθεί, σχετικά με τη μεταχείριση των NB και AB στον Λίβανο. Αντιθέτως, έκρινε προσήκουσα την αναβολή της εκδικάσεως της υποθέσεως, προκειμένου να υποβληθεί στο Δικαστήριο αίτηση προδικαστικής αποφάσεως.

26. Από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως συνάγεται ότι η NB και ο AB υποστηρίζουν πως η περίπτωση τους καταλαμβάνεται από την προαναφερθείσα ρήτρα περί υπαγωγής του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83, για τον λόγο ότι η αποχώρησή τους από τον καταυλισμό Al Bass στον Λίβανο ήταν δικαιολογημένη από αντικειμενικούς λόγους που εκφεύγουν του ελέγχου τους και είναι ανεξάρτητοι της βουλήσεώς τους, στο μέτρο που «η UNRWA δεν [ήταν] σε θέση να εκπληρώσει τους όρους της εντολής της όσον αφορά τα παιδιά με σοβαρή αναπηρία» και διότι ο AB υπέστη (και εξακολουθεί να

υφίσταται) «σοβαρή δυσμενή διάκριση» λόγω της αναπηρίας του⁷. Ο Secretary of State υποστηρίζει ότι το αίτημα των NB και AB δεν μπορεί να τελεσφορήσει σε αυτήν τη βάση, καθώς ο AB έλαβε επαρκή συνδρομή όσον αφορά την αναπηρία του όσο ζούσε στον Λίβανο και θα λάβει επίσης επαρκή συνδρομή σε περίπτωση επιστροφής του εκεί⁸.

27. Επιπλέον, η NB και ο AB υποστηρίζουν ότι, με την απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, Abed El Kareem El Kott κ.λπ. (C-364/11, EU:C:2012:826), το Δικαστήριο άφησε ανοιχτό το ζήτημα αν μια σοβαρή δυσμενή διάκριση είναι δυνατό να συνιστά λόγο εξαναγκασμού σε αποχώρηση από τη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA. Συναφώς, υποστηρίζουν ότι, στον νότιο Λίβανο, οι οικείες εθνικές αρχές προβαίνουν σε δυσμενείς διακρίσεις εις βάρος των Παλαιστινίων απάτριδων σε διάφορους τομείς της καθημερινότητας, όπως η εκπαίδευση, η απασχόληση, οι κοινωνικές υπηρεσίες και η αντιμετώπιση των ατόμων με αναπηρία.

28. Παρόμοια, σε μεγάλο βαθμό, είναι και η θέση του Secretary of State, ωστόσο δεν δέχεται ότι συντρέχει περίπτωση σοβαρής δυσμενούς διακρίσεως.

29. Παρά το γεγονός ότι το αιτούν δικαστήριο δεν προχώρησε σε διερεύνηση ούτε των γενικών περιστάσεων των ανιθαγενών που είναι εγγεγραμμένοι στην UNRWA στον νότιο Λίβανο ούτε, εξάλλου, των ιδιαίτερων περιστάσεων της NB και του AB, επισήμανε εντούτοις ότι, «κατόπιν της παραιτήσεως του Πρωθυπουργού Χαρίρι τον Οκτώβριο του 2019, συνεχίζονται οι μαζικές διαμαρτυρίες στην Τύρο, τη Σιδώνα και τη Βηρυτό, και η κατάσταση παραμένει ασταθής. Η Κυβέρνηση του Λιβάνου μείωσε κατά πολύ τον διαθέσιμο για κοινωνικές υποθέσεις προϋπολογισμό το 2019, γεγονός το οποίο είχε αρνητικό αντίκτυπο στις υπηρεσίες για τα άτομα με αναπηρία. Τον Ιούλιο του 2019, η Κυβέρνηση του Λιβάνου θέσπισε περιορισμούς της απασχόλησης, γεγονός το οποίο είχε αρνητικές συνέπειες για όλους τους μη Λιβανέζους υπηκόους, συμπεριλαμβανομένων των Παλαιστινίων προσφύγων που είναι εγγεγραμμένοι στην UNRWA». Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο διαπίστωσε ότι, βάσει των έως τώρα δεδομένων, η NB και ο AB δεν απέδειξαν ότι η οικογένεια δεν είχε, για βάσιμους λόγους, πρόσβαση σε επαρκή εκπαίδευση και αρωγή από ΜΚΟ, όπως το Κέντρο Πρώιμης Παρέμβασης.

30. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά ότι δεν είναι σαφές αν το κριτήριο του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 συνίσταται σε εξέταση αναγόμενη αποκλειστικώς στο παρελθόν (ή ex tunc), κατά την έννοια ότι εξετάζονται οι

⁷ Ειδικότερα, η NB και ο AB υποστηρίζουν, ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, ότι, «στον Λίβανο, ο AB ήταν ακινητοποιημένος και καθηλωμένος στο σπίτι τον περισσότερο χρόνο, δεχόταν δε κακοποίηση από τη γύρω κοινότητα, στην οποία αντιδρούσε με φωνές και ουρλιαχτά. Δεν μπορούσε να περπατήσει ούτε να συρθεί και έπεφτε όταν καθόταν. Η έλλειψη ειδικής υποστήριξης για τη διαβίωσή του στον Λίβανο θα είχε επιπτώσεις διά βίου. Εντούτοις, αφής στιγμής προσαρμόστηκε στο σχολείο του στο Ηνωμένο Βασίλειο (σχολείο δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης στην πόλη Μπόλτον, για μαθητές ηλικίας από 11 έως 19 ετών με σοβαρές και έντονες μαθησιακές δυσκολίες), η κατάστασή του βελτιώθηκε θεαματικά. Επιπλέον της σχολικής του εκπαίδευσης, έχει πρόσβαση σε δίκτυο υποστήριξης απαρτιζόμενο από πληθώρα φορέων, το οποίο περιλαμβάνει, μεταξύ άλλων, παρακολούθηση από ορθοπαιδικό χειρουργό, χειρουργό σπονδυλικής στήλης, παιδονευρολόγο, νευροχειρουργό, παιδοψυχοθεραπευτή, παιδίατρο και λογοθεραπευτή. Συνεχίζει να πάσχει από ακράτεια ούρων και κοπράνων. Αν η οικογένεια αναγκαστεί να επιστρέψει, ο AB θα υποτροπιάσει και είναι πιθανό να υποφέρει εκ νέου από κρίσεις. Στον Λίβανο, οι αναπτυξιακές δυσκολίες του AB επιβάρυναν όλη την οικογένεια, ειδικότερα δε τα αδέρφια του καλούνταν να αντιμετωπίσουν κακοποιητικές συμπεριφορές, δυσμενείς διακρίσεις και τον χλευασμό φίλων και γειτόνων. Η οικογενειακή ατμόσφαιρα χαρακτηριζόταν από βαθιά θλίψη και πλήρη απαισιοδοξία. Τυχόν επιστροφή θα οδηγούσε σε υποβάθμιση της ψυχικής υγείας ολόκληρης της οικογένειας. [...] Όσο βρισκόταν στον Λίβανο, η [NB] έπασχε από κατάθλιψη, γεγονός που είχε επιπτώσεις στον σύζυγο και τα τέκνα της. Πλέον έχει σημειώσει βελτίωση και έχει εμφανώς καλύτερη διάθεση, μολονότι συνεχίζει να λαμβάνει φαρμακευτική αγωγή για την κατάθλιψή της. Τούτο έχει συμβάλει επίσης στη βελτίωση της ψυχικής υγείας του συζύγου της. Τα υπόλοιπα τέκνα παρουσιάζουν έντονη συναισθηματική ευαισθησία λόγω του οικογενειακού ιστορικού που συνδέεται με την κατάσταση του AB, πλέον όμως, στο νέο τους περιβάλλον, αντιμετωπίζουν τον AB με θετική διάθεση, χωρίς να διακατέχονται πια από ντροπή για εκείνον».

⁸ Ο Secretary of State υποστηρίζει ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου ότι η NB και ο σύζυγός της γνώριζαν την ύπαρξη της μη κυβερνητικής οργάνωσης (στο εξής: ΜΚΟ) με την ονομασία Early Intervention Centre (Κέντρο Πρώιμης Παρέμβασης), η οποία δραστηριοποιείται στον καταυλισμό Al Bass για την παροχή συνδρομής σε παιδιά με αναπηρία, και ότι δεν προσκόμισαν κανένα έγγραφο που να αποδεικνύει ότι το εν λόγω κέντρο είχε δηλώσει ότι δεν μπορούσε να βοηθήσει.

περιστάσεις υπό τις οποίες ο ενδιαφερόμενος οδηγήθηκε να εγκαταλείψει τη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA κατά τον κρίσιμο χρόνο της αναχωρήσεώς του, ή αν πρόκειται για εξέταση η οποία συμπληρωματικώς ή εναλλακτικώς συνεπάγεται αξιολόγηση *ex nunc*.

31. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει ότι τόσο το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 όσο και το άρθρο 1, Δ, δεύτερο εδάφιο, της Συμβάσεως της Γενεύης είναι διατυπωμένα σε παρελθοντικό χρόνο, γεγονός το οποίο υποδηλώνει ότι πρόκειται για εξέταση αναγόμενη αποκλειστικώς στο παρελθόν. Επιπλέον, σε διάφορα χωρία της αποφάσεως της 19ης Δεκεμβρίου 2012, *Abed El Kareem El Kott* κ.λπ. (C-364/11, EU:C:2012:826), λαμβάνει χώρα αναδρομική αξιολόγηση⁹. Εντούτοις, κατά το αιτούν δικαστήριο, το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 μπορεί επίσης να θεωρηθεί ότι έχει την έννοια που του προσέδωσε το Δικαστήριο με την απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, *Abed El Kareem El Kott* κ.λπ. (C-364/11, EU:C:2012:826), ήτοι ότι πρόκειται για διάταξη συνεπαγόμενη *ex nunc* εξέταση. Επιπλέον, «από την άποψη του αντικειμένου και του επιδιωκόμενου σκοπού, θα μπορούσε να υποστηριχθεί ότι η μη εφαρμογή *ex nunc* εξετάσεως θα δημιουργούσε κενό προστασίας, διότι θα οδηγούσε στον αποκλεισμό ατόμων τα οποία εγκατέλειψαν μεν εκουσίως τη ζώνη επιχειρήσεων, εντούτοις βρίσκονται επί του παρόντος αντιμέτωποι με την άρνηση παροχής προστασίας ή συνδρομής».

32. Το αιτούν δικαστήριο εκτιμά επίσης ότι είναι αναγκαίο να ζητηθούν από το Δικαστήριο διευκρινίσεις ως προς τη σημασία του εδαφικού πλαισίου εντός του οποίου δραστηριοποιείται η UNRWA. Κατά το αιτούν δικαστήριο, εφόσον αμφισβητείται η ποιότητα της παρεχόμενης από την UNRWA προστασίας ή συνδρομής, ενδεχομένως καθίσταται αναγκαίο να ληφθούν υπόψη όχι μόνον οι επιχειρήσεις της UNRWA μεμονωμένα, αλλά και το περιθώριο που διαθέτει η τελευταία για την ανάπτυξη της δραστηριότητάς της στο ευρύτερο πλαίσιο του οικείου κράτους (εν προκειμένω του Λιβάνου).

33. Επιπλέον, το αιτούν δικαστήριο διατηρεί αμφιβολίες ως προς το αν, στο πλαίσιο αξιολογήσεως της ενδεχόμενης παύσης της προστασίας και συνδρομής της UNRWA και, ως εκ τούτου, της αποτελεσματικότητας της εν λόγω προστασίας και συνδρομής, μπορεί να ληφθεί υπόψη η παροχή προστασίας από φορείς της κοινωνίας των πολιτών. Συναφώς, εάν η δραστηριότητα παροχής προστασίας των εν λόγω φορέων της κοινωνίας των πολιτών θεωρηθεί κρίσιμη όσον αφορά την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της UNRWA ως φορέα προστασίας, το αιτούν δικαστήριο θα οδηγηθεί ενδεχομένως στην κρίση ότι η NB και ο AB αποκλείεται να μπορέσουν να αποδείξουν ότι η προστασία και συνδρομή έπαυσαν ή επρόκειτο να παύσουν για αντικειμενικούς λόγους. Αντιθέτως, αν θεωρηθεί ότι ο ρόλος των εν λόγω φορέων δεν ασκεί επιρροή ως προς την αποτελεσματικότητα της προστασίας και συνδρομής της UNRWA, το αιτούν δικαστήριο θα οδηγηθεί ενδεχομένως στο συμπέρασμα ότι η εν λόγω προστασία και συνδρομή, στην περίπτωση της NB και του AB, υπήρξε αναποτελεσματική (λαμβάνομένου ιδίως υπόψη του γεγονότος ότι οι παρατηρήσεις του Secretary of State επικεντρώθηκαν στην ύπαρξη, στον καταυλισμό Al Bass, MKO που θα μπορούσαν να παράσχουν συνδρομή).

⁹ Βλ., ιδίως, σκέψη 65 και σκέψεις 61, 63 και 64.

34. Υπό τις συνθήκες αυτές, το First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [πρωτοδικείο διοικητικών διαφορών (τμήμα μεταναστεύσεως και ασύλου), Ηνωμένο Βασίλειο] αποφάσισε να αναστείλει την ενώπιόν του διαδικασία και να υποβάλει στο Δικαστήριο τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«Στο πλαίσιο της εκτιμήσεως περί του αν συντρέχει παύση της προστασίας ή της συνδρομής της UNRWA κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', [δεύτερο εδάφιο,] της οδηγίας [2004/83], η οποία παρέχεται σε εγγεγραμμένο στην UNRWA απάτριδα Παλαιστίνιο στο πλαίσιο της συνδρομής σε άτομα με αναπηρίες:

- 1) Συνίσταται η αξιολόγηση σε εξέταση της κατάστασης ως είχε αποκλειστικώς κατά την ημερομηνία αναχώρησής του αιτούντος [ή της αιτούσας], λαμβανομένων υπόψη των περιστάσεων υπό τις οποίες αυτός [ή αυτή] φέρεται να οδηγήθηκε στο να εγκαταλείψει τη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA, ή μήπως πρόκειται για ex nunc εξέταση, η οποία λαμβάνει υπόψη μεταγενέστερα στοιχεία προκειμένου να προσδιοριστεί αν ο αιτών δικαιούται επί του παρόντος τέτοια προστασία ή συνδρομή;
- 2) Σε περίπτωση κατά την οποία η απάντηση στο πρώτο ερώτημα είναι ότι η αξιολόγηση πρέπει να λαμβάνει υπόψη τις μεταγενέστερες εξελίξεις, είναι δυνατή η κατ' αναλογία επίκληση της διατάξεως περί παύσεως του άρθρου 11, με συνέπεια ότι, εφόσον, υπό το πρίσμα της προσωπικού του ιστορικού, ο αιτών αποδείξει έναν λόγο ο οποίος να δικαιολογεί την απόφασή του να εγκαταλείψει τη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA, το βάρος αποδείξεως ότι δεν υφίσταται πλέον τέτοιου είδους λόγος θα φέρει στο εξής το κράτος μέλος;
- 3) Απαιτεί η στοιχειοθέτηση τέτοιου είδους αντικειμενικών λόγων, οι οποίοι θα μπορούσαν να δικαιολογήσουν την αναχώρηση ενός προσώπου που απολαύει της προστασίας ή συνδρομής της UNRWA, να αποδειχθεί η εκ προθέσεως πρόκληση βλάβης ή αποστέρηση της συνδρομής (διά πράξεων ή παραλείψεων) εκ μέρους της UNRWA ή εκ μέρους του κράτους εντός του οποίου αυτή δραστηριοποιείται;
- 4) Είναι σκόπιμο να λαμβάνεται υπόψη η συνδρομή η οποία παρέχεται στα πρόσωπα αυτά από φορείς της κοινωνίας των πολιτών όπως οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ);»

IV. Η διαδικασία ενώπιον του Δικαστηρίου

35. Το Ηνωμένο Βασίλειο αποχώρησε από την Ευρωπαϊκή Ένωση τα μεσάνυχτα της 31ης Ιανουαρίου 2020 (ώρα κεντρικής Ευρώπης). Κατά το άρθρο 86, παράγραφος 2, της Συμφωνίας για την αποχώρηση του Ηνωμένου Βασιλείου της Μεγάλης Βρετανίας και της Βόρειας Ιρλανδίας από την Ευρωπαϊκή Ένωση και την Ευρωπαϊκή Κοινότητα Ατομικής Ενέργειας (στο εξής: συμφωνία αποχώρησης), το Δικαστήριο εξακολουθεί να έχει δικαιοδοσία να εκδίδει προδικαστικές αποφάσεις κατόπιν αιτήσεων που υποβάλλονται από δικαστήρια του Ηνωμένου Βασιλείου πριν από τη λήξη της μεταβατικής περιόδου, όπως αυτή ορίζεται στο άρθρο 126 της εν λόγω συμφωνίας, στις 31 Δεκεμβρίου 2020.

36. Επιπλέον, δυνάμει του άρθρου 89 της συμφωνίας αποχώρησης, απόφαση του Δικαστηρίου που θα εκδοθεί σε μεταγενέστερη ημερομηνία θα έχει δεσμευτική ισχύ στο σύνολό της ως προς το Ηνωμένο Βασίλειο και εντός αυτού.

37. Η υπό κρίση αίτηση προδικαστικής αποφάσεως κατατέθηκε στη Γραμματεία του Δικαστηρίου στις 29 Ιουνίου 2020. Επομένως, το Δικαστήριο παραμένει αρμόδιο να αποφανθεί επί της υπό κρίση αιτήσεως προδικαστικής αποφάσεως, το δε First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [πρωτοδικείο διοικητικών διαφορών (τμήμα μεταναστεύσεως και ασύλου)] δεσμεύεται από την απόφαση που καλείται να εκδώσει το Δικαστήριο στο πλαίσιο της παρούσας διαδικασίας.

38. Γραπτές παρατηρήσεις επί των ερωτημάτων που υπέβαλε το First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [πρωτοδικείο διοικητικών διαφορών (τμήμα μεταναστεύσεως και ασύλου)] κατατέθηκαν από τους NB και AB, την United Nations High Commissioner for Refugees (UK) [Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (Ηνωμένο Βασίλειο), στο εξής: Υπατη Αρμοστεία (UK)], παρεμβαίνουσα στη δίκη ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου, τη Γερμανική Κυβέρνηση και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

39. Στις 25 Μαΐου 2021, το Δικαστήριο απηύθυνε ερώτηση στους διαδίκους και στους λοιπούς ενδιαφερομένους, σύμφωνα με το άρθρο 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου, με την οποία κλήθηκαν να διατυπώσουν τις απόψεις τους επί της ενδεχόμενης επιρροής της αποφάσεως της 13ης Ιανουαρίου 2021, Bundesrepublik Deutschland (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3), στην απάντηση που θα δοθεί, μεταξύ άλλων, στο πρώτο προδικαστικό ερώτημα. Στην ως άνω ερώτηση απάντησαν οι NB και AB, ο Secretary of State, η Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UK) και η Επιτροπή. Στις 25 Μαΐου 2021, το Δικαστήριο απηύθυνε επίσης ερώτημα στην Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UK) σχετικά με τις εκ του νόμου υποχρεώσεις της UNRWA όσον αφορά την παροχή συνδρομής σε ανηλίκους με αναπηρία και τα μέτρα που πράγματι λαμβάνονται, ιδίως στον Λίβανο¹⁰. Στην ερώτηση αυτή απάντησαν η Υπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UK) καθώς και οι NB και AB.

V. Ανάλυση

A. Εισαγωγικές παρατηρήσεις

40. Επισημαίνεται ότι, μολονότι η αίτηση προδικαστικής αποφάσεως αναφέρεται επίσης στα αιτήματα που υπέβαλαν η NB και ο AB δυνάμει του άρθρου 1Α, παράγραφος 2, της Συμβάσεως της Γενεύης¹¹ καθώς και των άρθρων 3 και 8 της Ευρωπαϊκής Συμβάσεως για την Προάσπιση των Δικαιωμάτων του Ανθρώπου και των Θεμελιωδών Ελευθεριών¹², το αιτούν δικαστήριο επισημαίνει σαφώς ότι ζητεί μόνον την ερμηνεία του άρθρου 11 και του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/83. Συναφώς, όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή, το αιτούν δικαστήριο ουδόλως έθεσε ζήτημα ερμηνείας των άρθρων 4 και 7 του Χάρτη και της αρχής της μη επαναπροωθήσεως. Όπως επισήμανε περαιτέρω η Επιτροπή, το αιτούν δικαστήριο δεν ζήτησε από το Δικαστήριο διευκρινίσεις σχετικά με τη σοβαρότητα των δυσχερειών που αντιμετωπίζει ανήλικος με αναπηρία, όπως ο AB, βάσει της οποίας το αιτούν δικαστήριο θα

¹⁰ Κατ' εφαρμογήν του άρθρου 23 του Οργανισμού του Δικαστηρίου της Ευρωπαϊκής Ένωσης, δόθηκε επίσης στους διαδίκους και στους λοιπούς ενδιαφερομένους η δυνατότητα να απαντήσουν, εφόσον το επιθυμούσαν, στο εν λόγω ερώτημα.

¹¹ Το άρθρο 1Α, παράγραφος 2, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως της Γενεύης προβλέπει ότι ο όρος «πρόσφυγας» εφαρμόζεται σε οποιονδήποτε «δεδικαιολογημένου φόβου διώξεως λόγω φυλής, θρησκείας, εθνικότητας, κοινωνικής τάξεως ή πολιτικών πεποιθήσεων ευρίσκεται εκτός της χώρας της οποίας έχει την υπηκοότητα και δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να απολαύη της προστασίας της χώρας ταύτης, ή εάν μη έχουν υπηκοότητα τινά και ευρισκόμενον συνεπεία τοιούτων γεγονότων εκτός της χώρας της προηγούμενης συνήθους αυτού διαμονής, δεν δύναται ή, λόγω του φόβου τούτου, δεν επιθυμεί να επιστρέψη εις ταύτην».

¹² Σχετικά με την απαγόρευση των βασανιστηρίων και το δικαίωμα σεβασμού της ιδιωτικής και οικογενειακής ζωής.

οδηγείτο στην κρίση ότι ο εν λόγω ανήλικος δικαιούται αυτοδικαίως να υπαχθεί στο καθεστώς πρόσφυγα δυνάμει του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 λόγω παύσεως της προστασίας ή συνδρομής της UNRWA.

41. Στην απάντησή της σε ερώτηση του Δικαστηρίου σχετικά με τις νομικές υποχρεώσεις της UNRWA όσον αφορά την παροχή συνδρομής σε παιδιά με αναπηρία, η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UK) επισύναψε επιστολή της UNRWA¹³ στην οποία η τελευταία ανέφερε, μεταξύ άλλων, τις νομικές υποχρεώσεις της όσον αφορά την παροχή συνδρομής σε ανήλικους Παλαιστίνιους πρόσφυγες με αναπηρία καθώς και τα μέτρα που πράγματι ελήφθησαν για τα παιδιά με αναπηρία στον Λίβανο. Στην εν λόγω επιστολή, η UNRWA ανέφερε ότι «έχει την υποχρέωση να ενεργεί καλόπιστα κατά την εξέταση, στο πλαίσιο της διαδικασίας σχεδιασμού της δράσης της, τρόπων για τη βελτίωση της διαχείρισης των αναγκών, των δικαιωμάτων και της προστασίας των ατόμων με αναπηρία, συμπεριλαμβανομένων των παιδιών. *Εντούτοις, δεν έχει την υποχρέωση συμμορφώσεως προς κάποιο συγκεκριμένο κατώτατο όριο ή μέτρο όσον αφορά την εκπλήρωση των επιμέρους πτυχών της εντολής της.* Όπως εκτέθηκε ανωτέρω, ο βαθμός στον οποίο η UNRWA είναι σε θέση να παράσχει τις υπηρεσίες αυτές καθορίζεται εν πολλοίς από το ποσό της χρηματοδότησεως που λαμβάνει»¹⁴.

42. Το γεγονός ότι δεν υποβλήθηκε στο Δικαστήριο ερώτημα σχετικά με το συγκεκριμένο επίπεδο φροντίδας που πρέπει να παρέχεται σε παιδιά με αναπηρία, όπως ο ΑΒ, καθώς και ότι το αιτούν δικαστήριο δεν έθεσε ρητώς κανένα ερώτημα σχετικά με τα άρθρα 4 και 7 του Χάρτη ουδόλως αναιρούν την ανάγκη ερμηνείας του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/83 υπό το πρίσμα των εν λόγω διατάξεων και, πρωτίστως, του άρθρου 1 του Χάρτη, σύμφωνα με το οποίο η ανθρώπινη αξιοπρέπεια είναι απαραβίαστη.

43. Από τις αιτιολογικές σκέψεις 16 και 17 της οδηγίας 2004/83 προκύπτει ότι η Σύμβαση της Γενεύης αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του διεθνούς νομικού καθεστώτος για την προστασία των προσφύγων και ότι οι διατάξεις της εν λόγω οδηγίας περί των προϋποθέσεων χορηγήσεως του καθεστώτος του πρόσφυγα και περί του περιεχομένου του καθεστώτος αυτού θεσπίστηκαν ούτως ώστε οι αρμόδιοι εθνικοί φορείς των κρατών μελών να καθοδηγούνται κατά την εφαρμογή της εν λόγω Συμβάσεως βασιζόμενοι σε κοινές έννοιες και κοινά κριτήρια. Ως εκ τούτου, η οδηγία 2004/83 πρέπει να ερμηνεύεται υπό το πρίσμα της όλης οικονομίας και του σκοπού της, τηρουμένων της Συμβάσεως της Γενεύης και των λοιπών συναφών συνθηκών που μνημονεύονται στο άρθρο 78, παράγραφος 1, ΣΛΕΕ, έστω και αν η ως άνω Σύμβαση δεν αποτελεί, αυτή καθαυτήν, τμήμα του δικαίου της Ένωσης. Όπως προκύπτει από την αιτιολογική σκέψη της 10, η οδηγία 2004/83 πρέπει επίσης να ερμηνεύεται κατά τρόπο διασφαλίζοντα τον σεβασμό των δικαιωμάτων που αναγνωρίζονται από τον Χάρτη¹⁵.

¹³ Η εν λόγω επιστολή παρασχέθηκε από την UNRWA κατόπιν αιτήματος της Ύπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UK) στο συγκεκριμένο πλαίσιο της υπό κρίση προδικαστικής παραπομπής. Στο αιτούν δικαστήριο εναπόκειται να εξακριβώσει και να αξιολογήσει το περιεχόμενο της επιστολής αυτής.

¹⁴ Η υπογράμμιση δική μου.

¹⁵ Πρβλ. απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, *Abed El Kareem El Kott* κ.λπ. (C-364/11, EU:C:2012:826, σκέψεις 42 και 43). Ειδικότερα, η οδηγία 2004/83 σκοπεί να διασφαλίσει, βάσει των άρθρων 1 και 18 του Χάρτη, τον πλήρη σεβασμό της ανθρώπινης αξιοπρέπειας και του δικαιώματος ασύλου των αιτούντων άσυλο. Απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, *Abed El Kareem El Kott* κ.λπ. (C-364/11, EU:C:2012:826, σκέψη 12).

44. Επιπλέον, το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/83 αντιστοιχεί, κατ' ουσίαν, στο άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2011/95 και, ως εκ τούτου, η νομολογία σχετικά με τη δεύτερη διάταξη είναι κρίσιμη για την ερμηνεία της πρώτης¹⁶.

B. Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

45. Με το πρώτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί ποιο (ή ποια) χρονικό (–α) σημείο (–α) πρέπει να λαμβάνεται (–ονται) υπόψη για να εκτιμηθεί αν αιτούντες όπως η NB και ο AB δύνανται να υπαχθούν «αυτοδικαίως» στο καθεστώς πρόσφυγα κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 λόγω παύσεως της προστασίας ή της συνδρομής της UNRWA. Διερωτάται, επομένως, αν πρέπει να ληφθούν υπόψη μόνον παρελθούσες συνθήκες, ήτοι οι συνθήκες που επικρατούσαν κατά τον χρόνο κατά τον οποίο οι αιτούντες, εν προκειμένω η NB και ο AB, εγκατέλειψαν τη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA το 2015, ή αν πρέπει να ληφθούν υπόψη, συμπληρωματικώς ή εναλλακτικώς, οι τρέχουσες συνθήκες στον Λίβανο¹⁷. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν πρέπει (επίσης) να διενεργηθεί αξιολόγηση *ex nunc*¹⁸.

46. Το αιτούν δικαστήριο δεν ανέφερε αν το ερώτημά του αφορά το κριτήριο αξιολογήσεως με βάση το οποίο θα πρέπει να αποφασίζουν οι αρμόδιες εθνικές αρχές¹⁹ ή/και το κριτήριο του δικαστικού ελέγχου που διενεργείται από δικαιοδοτικό όργανο όπως το αιτούν δικαστήριο. Φρονώ ότι, στο μέτρο που ούτε το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/83 αλλά ούτε και το άρθρο 1, Δ, της Συμβάσεως της Γενεύης περιέχουν σχετική διάκριση, το κριτήριο το οποίο θα εκθέσω κατωτέρω ισχύει σε αμφότερες τις περιπτώσεις²⁰.

47. Πρέπει επίσης να επισημανθεί ότι το ερώτημα φαίνεται να τίθεται υπό το πρίσμα της προβαλλόμενης χειροτέρευσης των συνθηκών που καλούνται εν γένει να αντιμετωπίσουν οι εγγεγραμμένοι στην UNRWA ανιθαγενείς Παλαιστίνιοι στον νότιο Λίβανο, καθώς και ειδικότερα των συνθηκών που αντιμετωπίζουν οι πάσχοντες από αναπηρία αιτούντες. Συναφώς, από τη δικογραφία που υποβλήθηκε στο Δικαστήριο ουδόλως προκύπτει ενδεχόμενη βελτίωση των εν λόγω περιστάσεων αφότου η NB και ο AB εγκατέλειψαν τον Λίβανο. Εξάλλου, εάν οι συνθήκες στον Λίβανο έχουν πράγματι χειροτερεύσει από τότε, τούτο θα συνιστά μάλλον περίσταση ανεξάρτητη από τον έλεγχο ή τη βούληση των NB και AB²¹. Κατά συνέπεια, προτείνω να ληφθεί υπόψη το ως άνω πλαίσιο για την απάντηση που θα δοθεί στο υπό κρίση ερώτημα.

¹⁶ Πρβλ. απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2021, Bundesrepublik Deutschland (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψη 37).

¹⁷ Στις προτάσεις της στην υπόθεση Bolbol (C-31/09, EU:C:2010:119), η γενική εισαγγελέας E. Sharpston έκρινε ότι η φράση «επί προσώπων άτινα απολαύουν σήμερα προστασίας ή συνδρομής» είναι ασαφής τόσο από γεωγραφικής όσο και από χρονικής απόψεως.

¹⁸ Από την αίτηση προδικαστικής αποφάσεως προκύπτει ότι το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η αξιολόγηση *ex nunc* πρέπει να πραγματοποιείται συμπληρωματικώς ή εναλλακτικώς προς την αξιολόγηση *ex tunc*.

¹⁹ Εν προκειμένω, ο Secretary of State.

²⁰ Βλ., κατ' αναλογία, απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2021, Bundesrepublik Deutschland (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψη 66).

²¹ Ωστόσο, η σχετική κρίση εναπόκειται εν τέλει στο αιτούν δικαστήριο. Βλ., αντιθέτως, απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2021, Bundesrepublik Deutschland (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψη 80), με την οποία το Δικαστήριο έκρινε ότι το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2011/95 έχει την έννοια ότι η προστασία ή συνδρομή της UNRWA δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι έχει παύσει όταν ένας ανιθαγενής παλαιστινιακής καταγωγής έχει αποχωρήσει από περιοχή στην οποία βρισκόταν υπό την προστασία της UNRWA θέτοντας εαυτόν εκουσίως σε σοβαρό κίνδυνο. Εξάλλου, με την απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, Abed El Karem El Kott κ.λπ. (C-364/11, EU:C:2012:826, σκέψη 59), το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν μπορεί να γίνει δεκτό ότι απλή απουσία από τη ζώνη εντός της οποίας παρέχεται προστασία από την UNRWA ή η εκούσια απόφαση εγκαταλείψεως της συνιστούν παύση της συνδρομής.

48. Το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 ορίζει ότι υπήκοος τρίτης χώρας ή ανιθαγενής αποκλείεται από το καθεστώς πρόσφυγα εφόσον «εμπίπτει στο πεδίο του άρθρου 1Δ, της σύμβασης της Γενεύης, το οποίο αφορά την παροχή προστασίας ή συνδρομής από όργανα ή οργανισμούς των Ηνωμένων Εθνών, εκτός της [Υπατης Αρμοστείας των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες]».

49. Το άρθρο 1, Δ, της Συμβάσεως της Γενεύης, στο οποίο παραπέμπει το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2004/83, εξαιρεί από το πεδίο εφαρμογής της εν λόγω Συμβάσεως τα πρόσωπα που «απολαύουν σήμερα» προστασίας ή συνδρομής εκ μέρους ετέρου οργάνου ή οργανισμού των Ηνωμένων Εθνών πέραν της Υπατης Αρμοστείας²². Το άρθρο 1, Δ, διευκρινίζει, επιπλέον, ότι, όταν αυτή η προστασία ή συνδρομή «παύση παρεχόμενη δι' οιαδήποτε αιτίαν»²³, τα ως άνω πρόσωπα θα δικαιούνται αυτοδικαίως τα ευεργετήματα της εν λόγω συμβάσεως²⁴. Τούτο αντιστοιχεί κατ' ουσίαν στο άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83.

50. Πράγματι, η φράση (στην απόδοση στην αγγλική γλώσσα) «at present receiving» [στην απόδοση στην ελληνική γλώσσα «απολαύουν σήμερα»] έχει συνταχθεί σε ενεστώτα και υποδηλώνει διάρκεια, ο δε ενεστώτας διαρκείας, όπως συνηθίζεται να χρησιμοποιείται στην αγγλική γλώσσα, αναφέρεται σε κάτι το οποίο συμβαίνει την παρούσα στιγμή (όπως, για παράδειγμα, στη φράση «αυτές τις μέρες απολαμβάνει την παρέα φιλοξενούμενου από το εξωτερικό») ή σε χρόνο κοντινό στη στιγμή αυτήν, είτε στο παρελθόν είτε στο άμεσο μέλλον (όπως, για παράδειγμα, στη φράση «αυτόν τον καιρό λαμβάνει πολλές συγχαρητήριες επιστολές»). Επομένως, είναι προφανές ότι η χρήση ενεστώτα διαρκείας επιτρέπει την αναφορά σε γεγονότα τόσο του άμεσου παρελθόντος όσο και του παρόντος.

51. Πάντως, ανεξαρτήτως γλωσσικής ή γραμματικής ανάλυσης και επεξηγήσεων, είναι επίσης πρόδηλο, στο ειδικό ως άνω πλαίσιο, ότι η χρήση ενεστώτα διαρκείας σκοπούσε στην κάλυψη γεγονότων τόσο του άμεσου παρελθόντος όσο και του παρόντος, γεγονός το οποίο νομιμοποιεί εξίσου τόσο την *ex tunc* όσο και την *ex nunc* προσέγγιση²⁵.

52. Το καθοριστικό, εν πάση περιπτώσει, ζήτημα είναι το αν η επίμαχη προστασία ή συνδρομή έχει πράγματι παύσει για οποιοδήποτε λόγο²⁶. Μολονότι το άρθρο 1, Δ, της Συμβάσεως της Γενεύης –όπως, εξάλλου, και το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/83– δεν αναφέρει επακριβώς ποιο είναι το κρίσιμο χρονικό σημείο για την αξιολόγηση της παύσεως εκ

²² Βλ. άρθρο 1, Δ, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως της Γενεύης. Το Δικαστήριο έχει κρίνει ότι τούτος ο λόγος αποκλεισμού από το πεδίο εφαρμογής της Συμβάσεως της Γενεύης, και κατά μείζονα λόγο της οδηγίας 2004/83, πρέπει να ερμηνεύεται συσταλτικά. Απόφαση της 17ης Ιουνίου 2010, *Bolbol* (C-31/09, EU:C:2010:351, σκέψη 51). Βλ., επίσης, προτάσεις της γενικής εισαγγελέα E. Sharpston στην υπόθεση *Bolbol* (C-31/09, EU:C:2010:119, σημεία 74 και 75). Στην υπόθεση εκείνη, κρίθηκε ότι η N. Bolbol δεν έτυχε της συνδρομής της UNRWA πριν εγκαταλείψει τη ζώνη δραστηριότητας του εν λόγω οργανισμού προκειμένου να ζητήσει άσυλο στην Ουγγαρία. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο έκρινε ότι δεν ήταν αναγκαίο να εξεταστούν ούτε οι προϋποθέσεις υπό τις οποίες θα μπορούσε να θεωρηθεί ότι η εν λόγω συνδρομή είχε «παύσει για οποιοδήποτε λόγο» ούτε η φύση των ευεργετημάτων τα οποία ενδεχομένως θα δικαιούτο αυτοδικαίως η ενδιαφερομένη βάσει της οδηγίας 2004/83 συνεπεία της παύσεως της εν λόγω συνδρομής.

²³ Χωρίς να έχει ρυθμιστεί οριστικά η τύχη των οικείων προσώπων σύμφωνα με τα σχετικά ψηφίσματα της Γενικής Συνέλευσης των Ηνωμένων Εθνών.

²⁴ Βλ. άρθρο 1, Δ, δεύτερο εδάφιο, της Συμβάσεως της Γενεύης.

²⁵ Τούτο ισχύει άλλωστε και όσον αφορά το γαλλικό κείμενο της Συμβάσεως της Γενεύης, το οποίο χρησιμοποιεί ενεστώτα, μέλλοντα και, κυρίως, τετελεσμένο μέλλοντα (*futur antérieur*). Το άρθρο 1, Δ, πρώτο εδάφιο, προβλέπει τα εξής: «*Cette Convention ne sera pas applicable aux personnes qui bénéficient actuellement d'une protection ou d'une assistance [...]*», το δε δεύτερο εδάφιο του εν λόγω άρθρου έχει ως εξής: «*Lorsque cette protection ou cette assistance aura cessé pour une raison quelconque, [...]*». Η χρήση των λέξεων «*aura cessé*», ήτοι τετελεσμένου μέλλοντα, υποδηλώνει ότι η προστασία ή η συνδρομή δεν παρέχεται πλέον.

²⁶ Βλ., επίσης, απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, *Abed El Karem El Kott* κ.λπ. (C-364/11, EU:C:2012:826, σκέψη 65). Στην απόφασή του της 13ης Ιανουαρίου 2021, *Bundesrepublik Deutschland* (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψη 56), το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι οι αρμόδιες διοικητικές ή δικαστικές αρχές υποχρεούνται, μεταξύ άλλων, να εξακριβώνουν αν ο ενδιαφερόμενος είναι συγκεκριμένα σε θέση να τύχει της εν λόγω προστασίας ή συνδρομής.

μέρους των αρμόδιων εθνικών αρχών ή δικαιοδοτικών οργάνων, η χρήση της φράσης «που απολαύουν σήμερα»²⁷ στο πρώτο εδάφιο της εν λόγω διατάξεως και «παύση παρεχομένη» στο δεύτερο εδάφιο²⁸ συνηγορεί υπέρ μιας δυναμικής αξιολογήσεως για την οποία λαμβάνεται υπόψη η κατάσταση στη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA κατά τον χρόνο της αναχωρήσεως του αιτούντος²⁹, απαιτείται όμως επιπλέον και μια αξιολόγηση *ex nunc*. Η προσέγγιση αυτή επιρρωννύεται από τη νομολογία του Δικαστηρίου.

53. Συναφώς, από την απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, *Abed El Kareem El Kott* κ.λπ. (C-364/11, EU:C:2012:826, σκέψεις 61, 63, 64 και 65), προκύπτει ότι το Δικαστήριο έκρινε ότι, προκειμένου να διαπιστωθεί αν η συνδρομή ή η προστασία έχουν όντως παύσει κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/83, εναπόκειται στις αρμόδιες εθνικές αρχές και δικαιοδοτικά όργανα να εξακριβώνουν αν η αναχώρηση του ενδιαφερομένου προσώπου δικαιολογείται από λόγους που εκφεύγουν του ελέγχου του, είναι ανεξάρτητοι της βουλήσεώς του και οι οποίοι το εξανάγκασαν να εγκαταλείψει τη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA, με αποτέλεσμα να μην μπορεί να τύχει της συνδρομής που παρέχει η τελευταία³⁰.

54. Κατά συνέπεια, το Δικαστήριο έκρινε ότι η κατάσταση που επικρατούσε στην κρίσιμη εδαφική περιοχή κατά τον χρόνο αναχωρήσεως του οικείου προσώπου ασκούσε επιρροή³¹. Παραμένει ωστόσο το ζήτημα κατά πόσον μπορούν, επίσης, να ληφθούν υπόψη από τις αρμόδιες εθνικές αρχές, ή μεταγενέστερα από δικαιοδοτικό όργανο που επιλαμβάνεται σχετικού μέσου ένδικης προστασίας, όλα τα πραγματικά στοιχεία που είναι αναγκαία για τη διενέργεια αξιολογήσεως της εκάστοτε περιπτώσεως η οποία θα λαμβάνει υπόψη τα πλέον πρόσφατα δεδομένα –ειδικότερα δε, τυχόν νέα στοιχεία ή αποδείξεις που ανακύπτουν μετά την αναχώρηση αιτούντων όπως η NB και ο AB από ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA.

55. Από την απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2021, *Bundesrepublik Deutschland* (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψεις 51 έως 67), προκύπτει ότι το ζήτημα της παύσεως της προστασίας ή συνδρομής της UNRWA σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 πρέπει να στηρίζεται σε εξατομικευμένη εκτίμηση όλων των κρίσιμων στοιχείων της εξεταζόμενης περίπτωσης κατά τον χρόνο αναχωρήσεως των αιτούντων από τη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA και κατά τον χρόνο έκδοσης της αποφάσεως του δικαστηρίου επί του μέσου ένδικης προστασίας που έχει ασκηθεί κατά αποφάσεως περί αρνήσεως χορηγήσεως του καθεστώτος πρόσφυγα. Συγκεκριμένα, στη σκέψη 59 της εν λόγω αποφάσεως, το Δικαστήριο αναφέρεται ειδικώς στον χρόνο αναχωρήσεως από τη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA, στη δε σκέψη 56, το

²⁷ Η οποία δεν υποδεικνύει κάποιο συγκεκριμένο χρονικό σημείο.

²⁸ Φρονώ ότι οι φράσεις «απολαύουν σήμερα» του άρθρου 1, Δ, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως της Γενεύης και «παύση παρεχομένη» στο δεύτερο εδάφιο της ίδιας διατάξεως συνδέονται στενά, καθώς τίθενται τρόπον τινά αντιπαρατιθέμενες.

²⁹ Με την απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, *Abed El Kareem El Kott* κ.λπ. (C-364/11, EU:C:2012:826, σκέψη 52), το Δικαστήριο έκρινε ότι στο άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', πρώτη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 πρέπει να δοθεί η ερμηνεία ότι στον προβλεπόμενο στη διάταξη αυτή λόγο αποκλεισμού από το καθεστώς του πρόσφυγα εμπίπτουν όχι μόνο τα πρόσωπα τα οποία κάνουν σήμερα χρήση της παρεχόμενης από την UNRWA συνδρομής, αλλά επίσης και εκείνα τα οποία έχουν όντως κάνει χρήση της συνδρομής αυτής λίγο χρόνο πριν την υποβολή αιτήσεως παροχής ασύλου σε ένα κράτος μέλος, εφόσον βεβαίως η προστασία αυτή δεν έχει παύσει κατά την έννοια της δεύτερης περιόδου της ως άνω παραγράφου 1, στοιχείο α'.

³⁰ Στη σκέψη 65 της εν λόγω αποφάσεως, το Δικαστήριο έκρινε, περαιτέρω, ότι εναπόκειται στις αρμόδιες εθνικές αρχές να εξακριβώσουν, βάσει εξατομικευμένης αξιολογήσεως της αιτήσεως, αν το πρόσωπο αυτό εξαναγκάστηκε να εγκαταλείψει τη ζώνη επιχειρήσεων του ως άνω οργάνου ή οργανισμού, πράγμα το οποίο συμβαίνει στην περίπτωση που το ως άνω πρόσωπο βρισκόταν σε προσωπική κατάσταση σοβαρής ανασφάλειας και το οικείο όργανο ή οργανισμός αδυνατούσε να του διασφαλίσει, εντός της ζώνης αυτής, συνθήκες διαβιώσεως οι οποίες συνάδουν προς την αποστολή του εν λόγω οργάνου ή οργανισμού.

³¹ Βλ., επίσης, απόφαση της 25ης Ιουλίου 2018, *Alheto* (C-585/16, EU:C:2018:584, σκέψη 86).

Δικαστήριο διευκρίνισε ότι οι αρμόδιες διοικητικές ή δικαστικές αρχές υποχρεούνται να εξακριβώνουν αν ένας ανιθαγενής παλαιστινιακής καταγωγής *είναι σε θέση να τύχει* προστασίας ή συνδρομής εκ μέρους της UNRWA³².

56. Μολονότι η υπόθεση επί της οποίας εκδόθηκε η απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2021, Bundesrepublik Deutschland (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3), αφορούσε τη γεωγραφική εμβέλεια της περιοχής της ζώνης επιχειρήσεων της UNRWA και όχι το χρονικό σημείο που είναι κρίσιμο για την αξιολόγηση της παύσεως της προστασίας ή συνδρομής της UNRWA, θεωρώ ότι, στην υπό κρίση υπόθεση, δεν συντρέχει κανένας λόγος παρεκκλίσεως από την προσέγγιση του Δικαστηρίου στην ως άνω απόφαση. Πράγματι, τυχόν αντίθετη κρίση θα μπορούσε να οδηγήσει στην έκδοση διοικητικών και δικαστικών αποφάσεων οι οποίες δεν θα ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα με την οποία έρχονται κατά κύριο λόγο αντιμέτωποι οι αιτούντες. Όπως επισήμανε η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UK), μια τέτοια προσέγγιση δεν θα ήταν ρεαλιστική.

57. Επομένως, εναπόκειται στις αρμόδιες εθνικές αρχές και στα αρμόδια εθνικά δικαστήρια να διενεργούν εξατομικευμένη αξιολόγηση του *συνόλου* των συναφών στοιχείων, προκειμένου να εξακριβώσουν όχι μόνον αν η εγκατάλειψη της ζώνης επιχειρήσεων της UNRWA εκ μέρους των αιτούντων το καθεστώς του πρόσφυγα δυνάμει του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 μπορεί να δικαιολογηθεί από λόγους που εκφεύγουν του ελέγχου τους και είναι ανεξάρτητοι της βουλήσεώς τους (και οι οποίοι τους εμπόδισαν, επομένως, να τύχουν της προστασίας ή συνδρομής της UNRWA), αλλά και αν τα οικεία πρόσωπα αδυνατούν επί του παρόντος να τύχουν της ως άνω προστασίας ή συνδρομής λόγω της προβαλλόμενης χειροτέρευσης των συνθηκών στην επίμαχη ζώνη επιχειρήσεων για λόγους που εκφεύγουν του ελέγχου τους και είναι ανεξάρτητοι της βουλήσεώς τους.

58. Λαμβανομένων υπόψη των προεκτεθέντων, προκειμένου να διαπιστωθεί αν έχει παύσει η προστασία ή συνδρομή της UNRWA κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83, φρονώ ότι χρειάζεται να πραγματοποιηθεί εξατομικευμένη αξιολόγηση όλων των συναφών στοιχείων της εξεταζόμενης περιπτώσεως. Τούτο προϋποθέτει αξιολόγηση των συνθηκών υπό τις οποίες ο αιτών φέρεται να οδηγήθηκε στο να εγκαταλείψει τη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA κατά το χρονικό σημείο στο οποίο αυτό συνέβη καθώς και *ex nunc* εξέταση, ήτοι προοπτική αξιολόγηση περί της δυνατότητας του αιτούντος να τύχει επί του παρόντος τέτοιας προστασίας ή συνδρομής.

Γ. Επί του δευτέρου προδικαστικού ερωτήματος

59. Με το δεύτερο ερώτημά του –το οποίο είναι λυσιτελές μόνον στην περίπτωση που το Δικαστήριο κρίνει ότι το ζήτημα της παύσεως της προστασίας ή συνδρομής της UNRWA κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 προϋποθέτει αξιολόγηση των συνθηκών υπό τις οποίες ο αιτών φέρεται να οδηγήθηκε στο να εγκαταλείψει τη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA κατά το χρονικό σημείο στο οποίο αυτό συνέβη καθώς και *ex nunc* εξέταση, ήτοι προοπτική αξιολόγηση περί της δυνατότητας του αιτούντος να τύχει επί του παρόντος τέτοιας προστασίας ή συνδρομής– το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν το κράτος μέλος φέρει το βάρος αποδείξεως ότι ο λόγος για τον οποίο ο αιτών αναχώρησε από τη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA δεν υφίσταται πλέον.

³² Βλ., επίσης, σκέψη 57 της εν λόγω αποφάσεως.

60. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο διερωτάται αν είναι δυνατή η κατ' αναλογία επίκληση της ρήτρας παύσεως του άρθρου 11 της οδηγίας 2004/83, με συνέπεια ότι, εφόσον ο αιτών αποδείξει ότι δικαιολογημένα εγκατέλειψε κατά το παρελθόν τη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA, το βάρος αποδείξεως ότι δεν υφίσταται πλέον τέτοιου είδους λόγος θα φέρει πλέον το κράτος μέλος³³.

61. Με την απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, *Abed El Kareem El Kott* κ.λπ. (C-364/11, EU:C:2012:826, σκέψεις 76 και 77), το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι πρόσωπο το οποίο δικαιούται αυτοδικαίως των ευεργετημάτων της οδηγίας 2004/83 πρέπει να υποβάλει αίτηση χορηγήσεως του καθεστώτος πρόσφυγα η οποία θα πρέπει να εξεταστεί από τις αρμόδιες αρχές του υπεύθυνου κράτους μέλους. Στο πλαίσιο της εξετάσεως αυτής, οι αρχές πρέπει να εξακριβώσουν όχι μόνον ότι ο αιτών είχε όντως τύχει της συνδρομής της UNRWA και ότι η συνδρομή έχει παύσει, αλλά και ότι ο αιτών δεν εμπίπτει σε έναν από τους λόγους αποκλεισμού που προβλέπονται στο άρθρο 12, παράγραφοι 1, στοιχείο β', ή 2 και 3, της ως άνω οδηγίας. Επιπλέον, το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι το άρθρο 11, στοιχείο στ', της οδηγίας 2004/83, σε συνδυασμό με το άρθρο 14, παράγραφος 1, της ίδιας οδηγίας, έχει την έννοια ότι ο ενδιαφερόμενος παύει να έχει την ιδιότητα του πρόσφυγα εάν αποκτήσει τη δυνατότητα να επιστρέψει στη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA, στην οποία είχε τη συνήθη διαμονή του, επειδή έχουν παύσει να υφίστανται οι συνθήκες που οδήγησαν στην αναγνώρισή του ως πρόσφυγα.

62. Εν πάση περιπτώσει, από τη σκέψη 71 της ως άνω αποφάσεως προκύπτει ότι το Δικαστήριο έκρινε ότι η εκούσια παραίτηση από τη συνδρομή της UNRWA δεν θα μπορούσε να έχει ως αποτέλεσμα την εφαρμογή του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/83 (και, κατ' επέκταση, του άρθρου 1, Δ, πρώτο εδάφιο, της Συμβάσεως της Γενεύης), ώστε το οικείο πρόσωπο να δικαιούται να υπαχθεί αυτοδικαίως στο καθεστώς πρόσφυγα. Τούτο διότι σκοπός του άρθρου 1, Δ, της εν λόγω Συμβάσεως είναι να αποκλείονται από τα ευεργετήματα της Συμβάσεως της Γενεύης τα πρόσωπα που ήταν σε θέση να τύχουν της συνδρομής της UNRWA. Η αντίθετη παραδοχή – η οποία διαφαίνεται, τουλάχιστον εμμέσως, στην ως άνω απόφαση – είναι ότι πρόσωπα που δεν δύνανται πλέον «δι' οιανδήποτε αιτίαν» να τύχουν της συνδρομής της UNRWA (ήτοι υπό συνθήκες *πέραν* της εκούσιας παραίτησεως) έχουν το δικαίωμα να τυγχάνουν αυτοδικαίως μεταχειρίσεως ως πρόσφυγες κατά την έννοια των ως άνω διατάξεων.

63. Από την απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2021, *Bundesrepublik Deutschland* (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψη 42), προκύπτει ότι το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/83 (και κατά σιωπηρή παραπομπή το άρθρο 11 της ίδιας οδηγίας) σχετικά με την παύση του καθεστώτος πρόσφυγα *προϋποθέτει ακριβώς* ότι το καθεστώς αυτό έχει ήδη χορηγηθεί. Δεδομένου ότι στους αιτούντες NB και AB δεν έχει ακόμη χορηγηθεί καθεστώς πρόσφυγα δυνάμει του εθνικού δικαίου περί μεταφοράς της οδηγίας 2004/83 και ότι η δυνατότητα χορηγήσεως του καθεστώτος αυτού τελεί υπό εξέταση, δεν ασκούν επιρροή εν προκειμένω ούτε το άρθρο 11 ούτε το άρθρο 14 της οδηγίας 2004/83.

64. Όσον αφορά τη φύση της αξιολόγησης της αιτήσεως των NB και AB για τη χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα, το άρθρο 13 της οδηγίας 2004/83, το οποίο τιτλοφορείται «Χορήγηση του καθεστώτος πρόσφυγα», προβλέπει ότι «[τ]α κράτη μέλη χορηγούν το καθεστώς πρόσφυγα σε υπηκόους τρίτων χωρών ή σε ανιθαγενείς που πληρούν τις οικείες προϋποθέσεις σύμφωνα με τα κεφάλαια II και III». Επομένως, η χορήγηση καθεστώτος πρόσφυγα σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 – το οποίο περιλαμβάνεται

³³ Η μεν ρήτρα παύσεως περιλαμβάνεται στο άρθρο 11 της οδηγίας 2004/83, το δε άρθρο 14, παράγραφος 2, της ίδιας οδηγίας ορίζει ότι, «με την επιφύλαξη του καθήκοντος του πρόσφυγα, σύμφωνα με το άρθρο 4 παράγραφος 1, να αποκαλύπτει κάθε σχετικό στοιχείο και να προσκομίζει κάθε σχετικό έγγραφο το οποίο έχει στη διάθεσή του, το κράτος μέλος που χορήγησε το καθεστώς πρόσφυγα καταδεικνύει σε εξατομικευμένη βάση ότι ο ενδιαφερόμενος έχει παύσει να είναι πρόσφυγας ή δεν υπήρξε ποτέ πρόσφυγας».

στο κεφάλαιο III της εν λόγω οδηγίας– προϋποθέτει την αξιολόγηση γεγονότων και περιστάσεων σύμφωνα με το άρθρο 4 της ως άνω οδηγίας (το οποίο περιλαμβάνεται στο κεφάλαιο II της ίδιας οδηγίας).

65. Δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/83, τα κράτη μέλη *μπορούν* να κρίνουν ότι εναπόκειται στον αιτούντα να υποβάλει το συντομότερο δυνατόν όλα τα στοιχεία που απαιτούνται για την τεκμηρίωση της αιτήσεως διεθνούς προστασίας. Αποτελεί καθήκον των κρατών μελών να αξιολογούν, σε συνεργασία με τον αιτούντα, τα συναφή στοιχεία της αιτήσεώς του³⁴.

66. Κατά πάγια νομολογία σχετικά με το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/83, μολονότι εναπόκειται, κατ' αρχήν, στον αιτούντα να προσκομίσει όλα τα αναγκαία στοιχεία προς στήριξη της αιτήσεώς του, το κράτος μέλος οφείλει να συνεργαστεί με τον αιτούντα κατά το στάδιο του καθορισμού των συναφών στοιχείων της σχετικής αιτήσεως³⁵. Συνεπώς, η εν λόγω απαίτηση συνεργασίας που βαρύνει το κράτος μέλος έχει συγκεκριμένα την έννοια ότι, εάν για οποιονδήποτε λόγο τα στοιχεία που έχει προσκομίσει ο αιτών την παροχή διεθνούς προστασίας δεν είναι πλήρη, *πρόσφατα* ή συναφή, το οικείο κράτος μέλος πρέπει να συνεργαστεί ενεργώς, στο συγκεκριμένο στάδιο της διαδικασίας, με τον αιτούντα, προκειμένου να καταστεί δυνατή η συλλογή όλων των στοιχείων που τεκμηριώνουν την εν λόγω αίτηση. Εξάλλου, ένα κράτος μέλος μπορεί να βρίσκεται σε καλύτερη θέση απ' ό,τι ο αιτών προκειμένου να αποκτήσει πρόσβαση σε ορισμένα είδη εγγράφων³⁶.

67. Πράγματι, αιτούντες όπως η NB και ο AB μπορούν μόνο να υποχρεωθούν, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2004/83, να προσκομίσουν αποδεικτικά στοιχεία τα οποία βρίσκονται ευλόγως στη διάθεσή τους. Επομένως, ενδέχεται να υπάρχουν πληροφορίες, στοιχεία, έγγραφα κ.λπ., ιδίως όσον αφορά τις συνθήκες που επικρατούν από τη στιγμή που εγκατέλειψαν τη ζώνη προστασίας της UNRWA, στα οποία λογικά δεν μπορούν να έχουν πρόσβαση ούτε να τα προσκομίσουν. Στις περιπτώσεις αυτές, εναπόκειται στο οικείο κράτος μέλος να συνεργάζεται ενεργά με τους αιτούντες για τη λήψη και την αξιολόγηση των εν λόγω πρόσφατων πληροφοριών, δεδομένων, στοιχείων, εγγράφων κ.λπ., σχετικά με την κατάσταση στην επίμαχη περιοχή.

³⁴ Οι αρμόδιες αρχές οφείλουν να προσαρμόζουν τις προϋποθέσεις εκτιμήσεως των δηλώσεων και των εγγράφων ή άλλων αποδείξεων ανάλογα με τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά κάθε χωριστής κατηγορίας αιτήσεως ασύλου, τούτο δε προς εξασφάλιση του σεβασμού των δικαιωμάτων που κατοχυρώνει ο Χάρτης. Επιπλέον, κατά το άρθρο 4, παράγραφος 3, στοιχείο γ', της οδηγίας 2004/83, η εν λόγω αξιολόγηση θα πρέπει να γίνεται σε εξατομικευμένη βάση και να συνεκτιμά την ατομική κατάσταση και τις προσωπικές περιστάσεις του αιτούντος, συμπεριλαμβανομένων παραγόντων όπως το προσωπικό ιστορικό, το φύλο και η ηλικία (απόφαση της 2ας Δεκεμβρίου 2014, Α κ.λπ., C-148/13 έως C-150/13, EU:C:2014:2406, σκέψεις 54 και 57). Με την απόφαση της 24ης Απριλίου 2018, MP (Επικουρική προστασία θύματος παρελθόντων βασανιστηρίων) (C-353/16, EU:C:2018:276, σκέψη 33), το Δικαστήριο διευκρίνισε ότι, δυνάμει του άρθρου 4, παράγραφος 4, της οδηγίας 2004/83, η ύπαρξη προηγούμενης σοβαρής βλάβης αποτελεί σοβαρή ένδειξη του πραγματικού κινδύνου για τον αιτούντα να υποστεί εκ νέου σοβαρή βλάβη. Εντούτοις, η ίδια αυτή διάταξη διευκρινίζει ότι τούτο δεν συμβαίνει όταν υπάρχουν βάσιμοι λόγοι να θεωρηθεί ότι η σοβαρή βλάβη την οποία υπέστη κατά το παρελθόν δεν θα επαναληφθεί ή δεν θα εξακολουθήσει. Το άρθρο 4, παράγραφος 5, της οδηγίας 2004/83, το οποίο φρονώ ότι ενδεχομένως ασκεί ιδιαίτερη επιρροή στο πλαίσιο της διαφοράς της κύριας δίκης, διευκρινίζει τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες ένα κράτος μέλος, κατ' εφαρμογήν της αρχής κατά την οποία εναπόκειται στον αιτούντα να τεκμηριώσει την αίτησή του, οφείλει να θεωρεί ότι ορισμένες πτυχές των δηλώσεων του αιτούντος δεν χρειάζονται επιβεβαίωση. Στις εν λόγω προϋποθέσεις περιλαμβάνεται, μεταξύ άλλων, το γεγονός ότι οι δηλώσεις του αιτούντος θεωρούνται συνεπείς και ευλογοφανείς και δεν έρχονται σε αντίθεση με διαθέσιμα ειδικά και γενικά στοιχεία που αφορούν την περίπτωση του, καθώς και το γεγονός ότι η γενική αξιοπιστία του αιτούντος είναι αποδεδειγμένη. Βλ., κατ' αναλογία, αποφάσεις της 25ης Ιανουαρίου 2018, F (C-473/16, EU:C:2018:36, σκέψη 33), της 19ης Νοεμβρίου 2020, Bundesamt für Migration und Flüchtlinge (Στρατιωτική θητεία και άσυλο) (C-238/19, EU:C:2020:945, σκέψη 55), καθώς και της 10ης Ιουνίου 2021, Staatssecretaris van Justitie en Veiligheid (Νέα στοιχεία ή πορίσματα) (C-921/19, EU:C:2021:478, σκέψη 43), σχετικά με το άρθρο 4 της οδηγίας 2011/95, η διατύπωση του οποίου είναι παρόμοια με εκείνη του άρθρου 4 της οδηγίας 2004/83.

³⁵ Οι δηλώσεις του αιτούντος διεθνή προστασία δεν συνιστούν παρά την αφετηρία της διαδικασίας αξιολόγησής των γεγονότων και των περιστάσεων στην οποία προβαίνουν οι αρμόδιες αρχές. Βλ. κατ' αναλογία, όσον αφορά το άρθρο 4, παράγραφος 1, της οδηγίας 2011/95, απόφαση της 25ης Ιανουαρίου 2018, F (C-473/16, EU:C:2018:36, σκέψη 28).

³⁶ Αποφάσεις της 22ας Νοεμβρίου 2012, M. (C-277/11, EU:C:2012:744, σκέψεις 65 και 66), και της 2ας Δεκεμβρίου 2014, Α κ.λπ. (C-148/13 έως C-150/13, EU:C:2014:2406, σκέψεις 54 έως 57).

68. Επομένως, φρονώ ότι η αξιολόγηση του ζητήματος αν ο αιτών δικαιούται να υπαχθεί στο καθεστώς του πρόσφυγα δυνάμει του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 πρέπει να διενεργείται σύμφωνα με το άρθρο 4 της εν λόγω οδηγίας και τη σχετική με αυτό νομολογία. Μολονότι εναπόκειται, κατ' αρχήν, στον αιτούντα να προσκομίσει όλα τα αναγκαία στοιχεία για την τεκμηρίωση της αιτήσεώς του, το κράτος μέλος οφείλει να συνεργαστεί με τον αιτούντα κατά το στάδιο του καθορισμού των συναφών στοιχείων της αιτήσεως αυτής. Εάν, για οποιονδήποτε λόγο, τα στοιχεία που έχει προσκομίσει ο αιτών την παροχή διεθνούς προστασίας δεν είναι πλήρη, πρόσφατα ή συναφή, το οικείο κράτος μέλος πρέπει να συνεργαστεί ενεργώς, στο συγκεκριμένο στάδιο της διαδικασίας, με τον αιτούντα προκειμένου να καταστεί δυνατή η συλλογή όλων των στοιχείων που τεκμηριώνουν την εν λόγω αίτηση.

Δ. Επί του τρίτου προδικαστικού ερωτήματος

69. Με το τρίτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί κατ' ουσίαν να διευκρινιστεί αν, προκειμένου να καθοριστεί αν οι αιτούντες το καθεστώς πρόσφυγα δυνάμει του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 εξαναγκάζονται να εγκαταλείψουν μια ζώνη προστασίας της UNRWA, είναι αναγκαίο να αποδειχθεί η εκ προθέσεως πρόκληση βλάβης ή αποστέρηση της συνδρομής (διά πράξεων ή παραλείψεων) εκ μέρους της UNRWA ή εκ μέρους του κράτους εντός του οποίου αυτή δραστηριοποιείται, εν προκειμένω του Λιβάνου.

70. Συναφώς, το αιτούν δικαστήριο παραθέτει τις αποφάσεις της 18ης Δεκεμβρίου 2014, M'Bodj (C-542/13, EU:C:2014:2452), και της 24ης Απριλίου 2018, MP (Επικουρική προστασία θύματος παρελθόντων βασανιστηρίων) (C-353/16, EU:C:2018:276), αμφότερες αφορώσες τα κριτήρια επιλεξιμότητας για επικουρική προστασία και την έννοια της σοβαρής βλάβης σύμφωνα με το άρθρο 15, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/83 όσον αφορά τους πάσχοντες από σοβαρή ασθένεια. Πράγματι, με τις ανωτέρω αποφάσεις, το Δικαστήριο έκρινε ότι, σύμφωνα με το άρθρο 15, στοιχείο β', της οδηγίας 2004/83, ένα πρόσωπο μπορεί να επικαλεστεί την απουσία, στη χώρα καταγωγής του, κατάλληλης θεραπευτικής αγωγής ή υποδομών υγείας προκειμένου να αποδείξει την ύπαρξη σοβαρής βλάβης, μόνον αν πρόκειται για εκ προθέσεως άρνηση χορηγήσεως ιατρικής περιθάλψεως στο εν λόγω πρόσωπο. Εν γένει ανεπάρκειες ή ελλείψεις δεν αρκούν.

71. Προκαταρκτικώς, φρονώ ότι το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 –το οποίο αφορά τις όλως ιδιαίτερες προϋποθέσεις υπό τις οποίες πρόσωπο που εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής του άρθρου 1, Δ, της Συμβάσεως της Γενεύης μπορεί να υπαχθεί στο καθεστώς πρόσφυγα δυνάμει της ως άνω οδηγίας– δεν συνδέεται με τις προϋποθέσεις υπό τις οποίες μπορεί να χορηγηθεί επικουρική προστασία δυνάμει του άρθρου 15, στοιχείο β', της ίδιας οδηγίας.

72. Περαιτέρω, κατά τη γνώμη μου, στο τρίτο ερώτημα πρέπει να δοθεί αρνητική απάντηση, καθόσον τυχόν ερμηνεία του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83, υπό την έννοια ότι απαιτείται εκ προθέσεως πρόκληση βλάβης ή αποστέρηση της συνδρομής εκ μέρους της UNRWA, ή του κράτους εντός του οποίου αυτή δραστηριοποιείται, θα ήταν *contra legem*, διότι θα αντέβαινε στο σαφές και δεσμευτικό γράμμα της ως άνω διατάξεως καθώς και του άρθρου 1, Δ, της Συμβάσεως της Γενεύης. Αμφότερες οι διατάξεις προβλέπουν σαφώς ότι, όταν η προστασία ή η συνδρομή της UNRWA έχει παύσει για *οποιοδήποτε λόγο*, τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα θα δικαιούνται *αυτοδικαίως* τα ευεργετήματα της εν λόγω οδηγίας και της εν λόγω συμβάσεως.

73. Εξάλλου, το Δικαστήριο, με την απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, *Abed El Kareem El Kott* κ.λπ. (C-364/11, EU:C:2012:826, σκέψη 65), επιβεβαίωσε ότι το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 έχει την έννοια ότι στην παύση της προστασίας ή συνδρομής εκ μέρους της UNRWA «για οποιοδήποτε λόγο» περιλαμβάνεται επίσης η περίπτωση προσώπου ως προς το οποίο η ως άνω προστασία ή συνδρομή, της οποίας αυτό έχει όντως κάνει χρήση, παύει για λόγο που εκφεύγει του ελέγχου του και είναι ανεξάρτητος της βουλήσεώς του. Όπως ορθώς επισημαίνει η Επιτροπή, ουδόλως απαιτείται να έχει η UNRWA, ή το κράτος εντός του οποίου δραστηριοποιείται η UNRWA³⁷, ενεργήσει εκ προθέσεως ή κατά τρόπο εισάγοντα δυσμενείς διακρίσεις. Απαιτείται μόνον τα πρόσωπα να έχουν παύσει να λαμβάνουν συνδρομή ή προστασία εκ μέρους της UNRWA για λόγους που εκφεύγουν του ελέγχου τους και είναι ανεξάρτητοι της βουλήσεώς τους³⁸.

74. Τυχόν αποδεικτικά στοιχεία περί του ότι η UNRWA ή το κράτος εντός του οποίου αυτή δραστηριοποιείται προκάλεσε βλάβη ή εκ προθέσεως στέρησε από ορισμένα πρόσωπα τη συνδρομή ή προστασία (διά πράξεων ή παραλείψεων) θα ήταν φυσικά ιδιαίτερος λυσιτελής. Εντούτοις, η απόδειξη της συνδρομής της ως άνω προθέσεως δεν είναι αναγκαία για τους σκοπούς του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83. Όπως επισήμανε το Δικαστήριο με την απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2021, *Bundesrepublik Deutschland* (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψη 67), πρέπει να λαμβάνονται υπόψη όλα τα κρίσιμα στοιχεία.

75. Επομένως, φρονώ ότι, προκειμένου να καθοριστεί αν οι αιτούντες το καθεστώς πρόσφυγα δυνάμει του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 εξαναγκάζονται να εγκαταλείψουν μια ζώνη προστασίας της UNRWA, δεν είναι αναγκαίο να αποδειχθεί η εκ προθέσεως πρόκληση βλάβης ή αποστέρηση της συνδρομής (διά πράξεων ή παραλείψεων) εκ μέρους της UNRWA ή εκ μέρους του κράτους εντός του οποίου αυτή δραστηριοποιείται. Αντιθέτως, χρειάζεται να εξακριβωθεί αν, όπως επισήμανε το Δικαστήριο με την απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, *Abed El Kareem El Kott* κ.λπ. (C-364/11, EU:C:2012:826, σκέψη 65), οι αιτούντες έπαυσαν να λαμβάνουν συνδρομή ή προστασία εκ μέρους της UNRWA για λόγους που εκφεύγουν του ελέγχου τους και είναι ανεξάρτητοι της βουλήσεώς τους. Επιπλέον, η εν λόγω συνδρομή ή προστασία πρέπει να είναι αποτελεσματική.

E. Επί του τέταρτου προδικαστικού ερωτήματος

76. Με το τέταρτο ερώτημά του, το αιτούν δικαστήριο ζητεί να διευκρινιστεί αν η συνδρομή που παρέχεται σε πρόσωπα όπως οι αιτούντες από φορείς της κοινωνίας των πολιτών όπως οι ΜΚΟ ασκεί επιρροή για τους σκοπούς του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83. Στο πλαίσιο αυτό, πρέπει επίσης να εξεταστεί ο ρόλος του κράτους εντός του οποίου δραστηριοποιείται η UNRWA.

77. Από το γράμμα τόσο του άρθρου 1, Δ, της Συμβάσεως της Γενεύης όσο και του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/83 προκύπτει ότι αμφότερες οι εν λόγω διατάξεις προβλέπουν επί του παρόντος έναν και μόνο φορέα προστασίας ή συνδρομής, ήτοι την UNRWA³⁹.

³⁷ Βλ., επίσης, την απάντησή μου στο τέταρτο προδικαστικό ερώτημα του αιτούντος δικαστηρίου όσον αφορά τον ρόλο του εν λόγω κράτους ως φορέα προστασίας ή συνδρομής.

³⁸ Επιπλέον, το Δικαστήριο έχει ρητώς διευκρινίσει ότι η εν λόγω συνδρομή ή προστασία πρέπει να είναι «αποτελεσματική». Μόνη η ύπαρξη οργάνου ή οργανισμού επιφορτισμένου με την παροχή τέτοιας συνδρομής ή προστασίας δεν αρκεί. Απόφαση της 19ης Δεκεμβρίου 2012, *Abed El Kareem El Kott* κ.λπ. (C-364/11, EU:C:2012:826, σκέψη 60).

³⁹ Μολοντί η UNRWA δεν κατονομάζεται ρητώς.

78. Κατά πάγια νομολογία, το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2011/95 εφαρμόζεται όταν αποδεικνύεται, βάσει εξατομικευμένης εκτιμήσεως όλων των κρίσιμων στοιχείων, ότι πρόκειται για ανιθαγενή παλαιστινιακής καταγωγής ευρισκόμενο σε προσωπική κατάσταση σοβαρής ανασφάλειας και ότι η UNRWA, μολονότι ζητήθηκε η συνδρομή της από το εν λόγω πρόσωπο, αδυνατεί να του διασφαλίσει, εντός της ζώνης επιχειρήσεων της, συνθήκες διαβίωσης οι οποίες συνάδουν προς την αποστολή της, πράγμα που αναγκάζει τον εν λόγω ανιθαγενή, για λόγους ανεξάρτητους από τη θέλησή του, να εγκαταλείψει τη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA⁴⁰. Το Δικαστήριο έχει επίσης κρίνει ότι η αποτελεσματική προστασία ή συνδρομή από την UNRWA σε ζώνη η οποία καλύπτεται από την εντολή του εν λόγω οργανισμού πρέπει να παρέχει στον ενδιαφερόμενο τη δυνατότητα να ζει εκεί με ασφάλεια, υπό «αξιοπρεπείς συνθήκες διαβίωσης»⁴¹.

79. Μολονότι το άρθρο 1, Δ, της Συμβάσεως της Γενεύης, το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', της οδηγίας 2004/83 καθώς και η νομολογία του Δικαστηρίου αναφέρονται, κατ' ουσίαν, μόνο στην προστασία ή συνδρομή της UNRWA, φρονώ ότι δεν μπορεί εν προκειμένω να μη λαμβάνεται υπόψη ο ρόλος του κράτους εντός του οποίου δραστηριοποιείται η UNRWA. Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η UNRWA δεν λειτουργεί εν κενώ και ότι το οικείο κράτος έχει καθοριστικό ρόλο όσον αφορά την παροχή διευκολύνσεων στην UNRWA προκειμένου να φέρει εις πέρας την εντολή της κατά τρόπο αποτελεσματικό καθώς και τη διασφάλιση αξιοπρεπών συνθηκών διαβίωσης για τα ενδιαφερόμενα πρόσωπα⁴². Τούτο σημαίνει ότι τόσο ο θετικός ή αρνητικός αντίκτυπος των ενεργειών του εν λόγω κράτους όσο και οι γενικές συνθήκες ασφάλειας και διαβίωσης των Παλαιστίνιων προσφύγων, όπως οι αιτούντες, που διαμένουν στον Λίβανο, πρέπει να λαμβάνονται υπόψη στο πλαίσιο τυχόν σφαιρικής εκτιμήσεως όλων των συναφών στοιχείων η οποία διενεργείται σύμφωνα με το άρθρο 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83.

80. Επομένως, εάν, επί παραδείγματι, οι Παλαιστίνιοι πρόσφυγες έχουν πραγματικό δικαίωμα προσβάσεως, σε συνεχή βάση, στην εκπαίδευση και στην ιατρική περίθαλψη που παρέχει το οικείο κράτος, εκτιμώ ότι το γεγονός αυτό πρέπει να λαμβάνεται υπόψη στο πλαίσιο σφαιρικής εκτιμήσεως όλων των συναφών στοιχείων βάσει του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83. Δεν θα ήταν ασφαλώς ρεαλιστικό να εστιάσει κανείς αποκλειστικά στην προστασία ή τη συνδρομή που παρέχεται από την UNRWA, δεδομένου ότι ο πρόσφορος χαρακτήρας της εκτάσεως της παρεχόμενης προστασίας ή συνδρομής εξαρτάται από το πλαίσιο εντός του οποίου δραστηριοποιείται ο εν λόγω οργανισμός.

81. Συναφώς, από τη δικογραφία που έχει στη διάθεσή του το Δικαστήριο (και υπό την επιφύλαξη επαληθεύσεως από το αιτούν δικαστήριο) προκύπτει, ωστόσο, ότι οι Παλαιστίνιοι πρόσφυγες στον Λίβανο αντιμετωπίζουν νομικούς ή άλλους πρακτικούς περιορισμούς στην πρόσβαση σε κρατικές παροχές, όπως η ιατρική περίθαλψη και η εκπαίδευση. Αν το αιτούν δικαστήριο διαπιστώσει ότι κάτι τέτοιο ισχύει πράγματι, δεν θα ήταν ρεαλιστικό, υπό τις συνθήκες αυτές,

⁴⁰ Απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2021, Bundesrepublik Deutschland (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψη 51).

⁴¹ Πρβλ. απόφαση της 13ης Ιανουαρίου 2021, Bundesrepublik Deutschland (Καθεστώς πρόσφυγα ενός ανιθαγενούς παλαιστινιακής καταγωγής) (C-507/19, EU:C:2021:3, σκέψη 54).

⁴² Με την απάντησή της σε ερώτηση του Δικαστηρίου, η Ύπατη Αρμοστεία των Ηνωμένων Εθνών για τους Πρόσφυγες (UK) επισύναψε επιστολή της UNRWA, στην οποία η τελευταία ανέφερε ότι «δεν διαχειρίζεται τους καταυλισμούς προσφύγων και δεν είναι υπεύθυνη για την προστασία της σωματικής ακεραιότητας και της ασφάλειας των Παλαιστίνιων προσφύγων ούτε και για τη διατήρηση της δημόσιας τάξης στις πέντε περιοχές δράσης της UNRWA. Η ευθύνη για τη διασφάλιση της σωματικής ασφάλειας των Παλαιστίνιων προσφύγων οι οποίοι διαμένουν σε οποιαδήποτε από τις πέντε περιοχές δράσης της UNRWA εμπίπτει στην κυριαρχία και στην ευθύνη της αντίστοιχης κυβέρνησης υποδοχής».

παρά να θεωρηθεί ότι ο αντίκτυπος της προβαλλόμενης ανεπάρκειας της παρεχόμενης προστασίας ή συνδρομής στους Παλαιστίνιους πρόσφυγες είναι μεγαλύτερος από τον αντίκτυπο της στον υπόλοιπο πληθυσμό.

82. Επιπλέον, θεωρώ ότι (όπως προανέφερα), όταν η αποστολή της UNRWA παρακωλύεται ή υπονομεύεται, όχι συνεπεία άμεσης δράσεως του οικείου κράτους, αλλά λόγω επιδεινώσεως της πολιτικής και οικονομικής καταστάσεως στο κράτος αυτό, οι σχετικές περιστάσεις ασκούν επίσης σημαντική επιρροή επί της αξιολογήσεως της ενδεχόμενης εφαρμογής του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83.

83. Επιπλέον, δεν μπορεί να μη ληφθεί υπόψη εν προκειμένω ο σημαντικός ρόλος ορισμένων φορέων της κοινωνίας των πολιτών, όπως οι ΜΚΟ⁴³. Συνεπώς, όταν, παραδείγματος χάριν, οι ΜΚΟ ενεργούν υπό την αιγίδα της UNRWA ή τους έχει ανατεθεί νομίμως από την UNRWA η παροχή προστασίας ή συνδρομής για λογαριασμό της, η σχετική δράση τους πρέπει να λαμβάνεται υπόψη κατά την αξιολόγηση της αποτελεσματικότητας της προστασίας ή της συνδρομής που παρέχεται από την UNRWA. Υπό τις συνθήκες αυτές, οι ΜΚΟ ενεργούν κατ' ουσίαν ως εκπρόσωποι της UNRWA.

84. Επιπλέον, θεωρώ ότι πρέπει επίσης να λαμβάνεται υπόψη η συνδρομή που παρέχεται από ΜΚΟ οι οποίες ενεργούν υπό την αιγίδα του κράτους εντός του οποίου δραστηριοποιείται η UNRWA, όταν η εν λόγω συνδρομή έχει ανατεθεί στις ΜΚΟ νομίμως από το οικείο κράτος, υπό την προϋπόθεση –και αυτή είναι κρίσιμη– ότι οι Παλαιστίνιοι πρόσφυγες έχουν δικαίωμα πρόσβασης στην προστασία ή τη συνδρομή που παρέχεται από τις ΜΚΟ και η προστασία ή συνδρομή είναι αποτελεσματική και έχει μόνιμο χαρακτήρα. Δεν αρκεί η απλή *ad hoc* ή προσωρινώς παρεχόμενη προστασία ή συνδρομή.

85. Οποιαδήποτε άλλη συνδρομή παρεχόμενη σε πρόσωπα όπως οι αιτούντες από ΜΚΟ –οι οποίες είτε δεν ενεργούν υπό την αιγίδα της UNRWA/του κράτους εντός του οποίου δραστηριοποιείται η UNRWA ή στις οποίες δεν έχει ανατεθεί νομίμως από την UNRWA/το κράτος εντός του οποίου δραστηριοποιείται η UNRWA η παροχή προστασίας ή συνδρομής για λογαριασμό τους– δεν ασκεί επιρροή για τους σκοπούς του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83, δεδομένου ότι η δυνατότητα προσβάσεως, η αποτελεσματικότητα και ο μόνιμος χαρακτήρας της εν λόγω συνδρομής δεν μπορούν να διασφαλιστούν ούτε, εξάλλου, να εκτιμηθούν δεόντως. Η εν λόγω συνδρομή –μολονότι αναμφιβόλως πολύτιμη– είναι εκ της φύσεώς της αβέβαιη και επισφαλής. Ως εκ τούτου, δεν μπορεί να χρησιμοποιείται για τον καθορισμό των νομίμων δικαιωμάτων ενός προσώπου δυνάμει του άρθρου 12, παράγραφος 2, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83.

86. Επομένως, φρονώ ότι η προστασία ή η συνδρομή που παρέχεται σε Παλαιστίνιους πρόσφυγες από φορείς της κοινωνίας των πολιτών, όπως οι ΜΚΟ, ασκεί επιρροή για τους σκοπούς του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 όταν οι εν λόγω φορείς ενεργούν υπό την αιγίδα της UNRWA ή τους έχει ανατεθεί νομίμως από την UNRWA η παροχή προστασίας ή συνδρομής για λογαριασμό της. Η προστασία ή η συνδρομή που παρέχεται στους Παλαιστίνιους πρόσφυγες από φορείς της κοινωνίας των πολιτών, όταν οι τελευταίοι ενεργούν υπό την αιγίδα του κράτους εντός του οποίου δραστηριοποιείται η UNRWA ή όταν το εν λόγω κράτος τούς έχει αναθέσει νομίμως την παροχή προστασίας ή συνδρομής για λογαριασμό του, ασκεί επίσης επιρροή για τους σκοπούς του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83, εφόσον οι ενδιαφερόμενοι πρόσφυγες έχουν

⁴³ Χάριν συντομίας, θα αναφέρομαι στους εν λόγω φορείς ως ΜΚΟ.

νόμιμο δικαίωμα πρόσβασης στην προστασία ή τη συνδρομή που παρέχεται από τους εν λόγω φορείς, ήτοι τις ΜΚΟ, και η παρεχόμενη προστασία ή συνδρομή είναι αποτελεσματική και έχει μόνιμο χαρακτήρα. Αντιθέτως, δεν αρκεί η απλή ad hoc ή προσωρινώς παρεχόμενη προστασία ή συνδρομή φιλανθρωπικού χαρακτήρα. Οποιαδήποτε άλλη συνδρομή παρεχόμενη από φορείς της κοινωνίας των πολιτών δεν ασκεί επιρροή για τους σκοπούς του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83, δεδομένου ότι η δυνατότητα προσβάσεως, η αποτελεσματικότητα και ο μόνιμος χαρακτήρας της συνδρομής αυτής δεν μπορούν να διασφαλιστούν ούτε, εξάλλου, να εκτιμηθούν δεόντως.

VI. Πρόταση

87. Ως εκ τούτου, προτείνω να δοθεί στα ερωτήματα που υπέβαλε το First-tier Tribunal (Immigration and Asylum Chamber) [πρωτοδικείο διοικητικών διαφορών (τμήμα μεταναστεύσεως και ασύλου), Ηνωμένο Βασίλειο] η εξής απάντηση:

- 1) Προκειμένου να διαπιστωθεί αν υπήρξε παύση της προστασίας ή της συνδρομής της Υπηρεσίας Αρωγής και Έργων των Ηνωμένων Εθνών για τους Παλαιστίνιους Πρόσφυγες στην Εγγύς Ανατολή (UNRWA) κατά την έννοια του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 του Συμβουλίου, της 29ης Απριλίου 2004, για θέσπιση ελάχιστων απαιτήσεων για την αναγνώριση και το καθεστώς των υπηκόων τρίτων χωρών ή των απάτριδων ως προσφύγων ή ως προσώπων που χρήζουν διεθνούς προστασίας για άλλους λόγους, χρειάζεται να πραγματοποιηθεί εξατομικευμένη αξιολόγηση όλων των συναφών στοιχείων της εξεταζόμενης περιπτώσεως. Τούτο προϋποθέτει αξιολόγηση των συνθηκών υπό τις οποίες ο αιτών φέρεται να οδηγήθηκε στο να εγκαταλείψει τη ζώνη επιχειρήσεων της UNRWA κατά το χρονικό σημείο στο οποίο αυτό συνέβη, καθώς και ex nunc εξέταση, η οποία λαμβάνει υπόψη μεταγενέστερα στοιχεία προκειμένου να προσδιοριστεί αν ο αιτών δικαιούται να τύχει επί του παρόντος τέτοιας προστασίας ή συνδρομής.
- 2) Η αξιολόγηση του ζητήματος αν ο αιτών δικαιούται να υπαχθεί στο καθεστώς του πρόσφυγα δυνάμει του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 πρέπει να διενεργείται σύμφωνα με το άρθρο 4 της εν λόγω οδηγίας και τη σχετική με αυτό νομολογία. Μολονότι εναπόκειται, κατ' αρχήν, στον αιτούντα να προσκομίσει όλα τα αναγκαία στοιχεία για την τεκμηρίωση της αιτήσεώς του, το κράτος μέλος οφείλει να συνεργαστεί με τον αιτούντα κατά το στάδιο του καθορισμού των συναφών στοιχείων της αιτήσεως αυτής. Εάν, για οποιονδήποτε λόγο, τα στοιχεία που έχει προσκομίσει ο αιτών την παροχή διεθνούς προστασίας δεν είναι πλήρη, πρόσφατα ή συναφή, το οικείο κράτος μέλος πρέπει να συνεργαστεί ενεργώς, στο συγκεκριμένο στάδιο της διαδικασίας, με τον αιτούντα προκειμένου να καταστεί δυνατή η συλλογή όλων των στοιχείων που τεκμηριώνουν την εν λόγω αίτηση.
- 3) Προκειμένου να καθοριστεί αν οι αιτούντες το καθεστώς πρόσφυγα δυνάμει του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 εξαναγκάζονται να εγκαταλείψουν μια ζώνη προστασίας της UNRWA, δεν είναι αναγκαίο να αποδειχθεί η εκ προθέσεως πρόκληση βλάβης ή αποστέρηση της συνδρομής (διά πράξεων ή παραλείψεων) εκ μέρους της UNRWA ή εκ μέρους του κράτους εντός του οποίου αυτή δραστηριοποιείται. Αντιθέτως, χρειάζεται να εξακριβωθεί αν οι αιτούντες αυτοί έπαυσαν να λαμβάνουν συνδρομή ή προστασία εκ μέρους της UNRWA για λόγους που εκφεύγουν του ελέγχου τους και είναι ανεξάρτητοι της βουλήσεώς τους. Επιπλέον, η εν λόγω συνδρομή ή προστασία πρέπει να είναι αποτελεσματική.

- 4) Η προστασία ή η συνδρομή που παρέχεται σε Παλαιστίνιους πρόσφυγες από φορείς της κοινωνίας των πολιτών, όπως οι μη κυβερνητικές οργανώσεις (ΜΚΟ), ασκεί επιρροή για τους σκοπούς του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83 όταν οι εν λόγω φορείς ενεργούν υπό την αιγίδα της UNRWA ή τους έχει ανατεθεί νομίμως από την UNRWA η παροχή προστασίας ή συνδρομής για λογαριασμό της. Η προστασία ή η συνδρομή που παρέχεται στους Παλαιστίνιους πρόσφυγες από φορείς της κοινωνίας των πολιτών, όταν οι τελευταίοι ενεργούν υπό την αιγίδα του κράτους εντός του οποίου δραστηριοποιείται η UNRWA ή όταν το εν λόγω κράτος τούς έχει αναθέσει νομίμως την παροχή προστασίας ή συνδρομής για λογαριασμό του, ασκεί επίσης επιρροή για τους σκοπούς του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83, εφόσον οι ενδιαφερόμενοι πρόσφυγες έχουν νόμιμο δικαίωμα πρόσβασης στην προστασία ή τη συνδρομή που παρέχεται από τους εν λόγω φορείς, ήτοι τις ΜΚΟ, και η παρεχόμενη προστασία ή συνδρομή είναι αποτελεσματική και έχει μόνιμο χαρακτήρα. Αντιθέτως, δεν αρκεί η απλή *ad hoc* ή προσωρινώς παρεχόμενη προστασία ή συνδρομή φιλανθρωπικού χαρακτήρα. Οποιαδήποτε άλλη συνδρομή παρεχόμενη από φορείς της κοινωνίας των πολιτών δεν ασκεί επιρροή για τους σκοπούς του άρθρου 12, παράγραφος 1, στοιχείο α', δεύτερη περίοδος, της οδηγίας 2004/83, δεδομένου ότι η δυνατότητα προσβάσεως, η αποτελεσματικότητα και ο μόνιμος χαρακτήρας της εν λόγω συνδρομής δεν μπορούν να διασφαλιστούν ούτε, εξάλλου, να εκτιμηθούν δεόντως.